

Tillgänglig barnkultur

Ett underlag för fortsatt arbete för en ökad funktionshindermedvetenhet inom svenskspråkig barnkultur i huvudstadsregionen

Januari 2016
Slutrapport för utredningen inom projektet Tillgänglig kultur
Sanna Huldén
Luckan r.f.
Helsingfors

Innehållsförteckning

Tack	4
Projektet Tillgänglig kultur	5
Projektets första år – en utredning	5
Hur har utredningen gjorts?	6
Litteraturstudier	6
Personintervjuer	6
Enkätundersökningar	7
Vad menas med "barnkultur"?	8
Om slutrapporten	8
Om utredningens begränsningar	8
Etiska aspekter	8
Funktionshinder och språkbruk	9
Begrepp och definitioner	9
Barn och unga med funktionsnedsättning	12
Siffror och statistik	12
Antalet svenskspråkiga barn och unga med funktionsnedsättning i huvudstadsregionen	13
Barn med funktionsnedsättning och deras föräldrar	15
Unga med funktionsnedsättning	16
Funktionshinderorganisationer	17
Enkät svar	18
Det kulturpolitiska perspektivet	19
Regeringens handlingsprogram	21
Statlig finansiering av tillgänglig kultur	22
Konst för hälsa och fostran?	24
Tillgänglig kultur	25
Tillgänglighet i praktiken	26
Tillgänglig information och information om tillgängligheten	27
Att rikta sig till "alla"	28
Integrerad verksamhet eller särskild verksamhet	28
Barnkulturaktörernas funktionshindermedvetenhet	29
Enkäten	29
Verksamhetslokalernas tillgänglighet	30
Programverksamhetens och prissättningens tillgänglighet	31
Strategiskt arbete	31
Information om verksamhetens tillgänglighet	32
De största utmaningarna i tillgänglighetsarbetet	33
Behoven för att kunna utveckla verksamhetens tillgänglighet	33
Utvecklingsmöjligheter	34

Reflektioner kring enkätsvaren	34
Reflektioner kring tillgängligheten	34
Reflektioner kring utmaningar och behov	35
Reflektioner kring informationen om tillgängligheten	36
Funktionshindermedvetet utbud	37
Kulturutbudet bland aktörer med högre funktionshindermedvetenhet	38
Konstformernas tillgänglighet för barn och unga med olika funktionsnedsättningar hos aktörer med högre funktionshindermedvetenhet	38
De kommunala kulturtjänsternas funktionshindermedvetenhet	39
En utredning om kommunernas kulturverksamhet	40
Helsingfors	41
Annegårdens barnkulturcenter	42
Esbo, Vanda och Grankulla	42
Luckan i Helsingfors	44
Luckans kulturverksamhet	44
Kultursamarbeten	45
Information	45
Luckans barnkultur	46
Särskild kulturverksamhet för barn med specialbehov	46
Åtgärdsförslag i form av samarbeten	48
Brist 1: Låg funktionshindermedvetenhet och dålig kunskap om tillgänglighet hos barnkulturaktörer	
Åtgärd: Utbildningar i funktionshindermedvetenhet	48
Åtgärd: Funktionshinderkonsulter för kulturfältet	49
Brist 2: Otillräcklig information om barnkulturens tillgänglighet	49
Åtgärd: Luckan som informationskanal för tillgänglig kultur	49
Åtgärd: Prova på-dag för tillgänglig konstnärlig fritidsverksamhet	50
Brist 3: Otillräckliga resurser för att utveckla tillgängligheten	51
Åtgärd: Seminarium om resurser och samarbeten för en ökad tillgänglighet	51
Åtgärd: Intressebevakning för tillgänglighet på kulturfältet	52
Åtgärd: Tillgänglighet lyfts fram i webbtjänsten Fyrk.fi	52
Åtgärdsförslag för Luckan i Helsingfors	53
Åtgärdsförslag för kulturverksamheten inom Luckan i Helsingfors	53

Tack

Det är många människor som har hjälpt mig i arbetet med den här utredningen och med slutrapporten. Jag vill tacka alla som jag har fått intervjua och samtala med under arbetet och alla som svarat på de enkäter jag skickat ut. Ett stort tack vill jag rikta till Rita Paqvalen och Outi Salonlahti på Kultur för alla, Ilona Salonen tidigare på SAMS samt Elina Sagne på FDUV. De har alla generöst delat med sig av sin tid och kunskap när jag och utredningen har behövt det. Jag vill också tacka Luckan i Helsingfors för förtroendet och önska Luckans barnkultur varmt lycka till med sitt fortsatta arbete.

Slutligen vill jag tacka dig som läser det här. Att du läser betyder att ytterligare en person nås av diskussionen om ett möjligt framtida konst- och kulturfält som inte exkluderar barn på grund av deras funktionsförmåga. Våra barn behöver konst och kultur som tar mångfalden de representerar på allvar. Och vår konst och kultur måste inkludera alla barn och deras mångfald av erfarenheter för att själv bli tagen på allvar.

Sanna Huldén

Projektet Tillgänglig kultur

År 2015 erhöLL föreningen Luckan r.f. medel från Stiftelsen Leo, Mary och Mary-Ann Hackman för projektet Tillgänglig kultur. Det treåriga projektets målsättning är "att förbättra tillgången på svenskspråkiga kulturaktiviteter och skapa bättre förutsättningar för kulturdeltagande för barn med funktionsnedsättning, särskilt barn med nedsatt hörsel och syn, i huvudstadsregionen och i förlängningen på andra orter i landet."

Projektets främsta målgrupp är svenskspråkiga barn och unga med funktionsnedsättning.

Bakgrunden till projektet är Luckans långvariga engagemang i jämlik tillgång till barnkultur. I samband med flera projekt har man uppmärksammat en svårighet att nå ut till målgruppen barn och unga med funktionsnedsättning. Man har också upplevt ett behov av kontinuitet och fördjupning av verksamheten. Dessutom finns en önskan om att på bättre sätt kunna samarbeta och stöda det övriga kulturfältet i frågor som berör tillgängligheten för barn och unga med funktionsnedsättning.

Projektets första år – en utredning

Hösten 2014 tillfrågades jag, Sanna Huldén, om jag ville ta mig an projektet Tillgänglig kultur på Luckan i Helsingfors. Mitt förslag var då att inleda projektet med att samla in sådan kunskap som behövs för att projektet ska vara framgångsrikt. Jag anställdes under 2015 på 25% för att genomföra en utredning. Det här materialet, *Tillgänglig barnkultur. Ett underlag för fortsatt arbete för en ökad funktionshindermedvetenhet inom svenskspråkig barnkultur i huvudstadsregionen*, är slutrapporten för den utredningen.

Målsättningen med det första årets utredning är enligt projektplanen "att erhålla nödvändig kunskap om målgruppen, dess behov, önskemål och förutsättningar vad gäller delaktighet i kulturverksamhet samt om utbudet av kultur för målgruppen och kulturaktörernas förhållningsätt, behov, önskemål och utmaningar vad gäller verksamhetens tillgänglighet för målgruppen."

Syftet med utredningen är att få tillgång till den kunskap som behövs för att öka funktionshindermedvetenheten inom svenskspråkig barnkultur och för att förbättra tillgängligheten till konst och kultur för svenskspråkiga barn och unga med funktionsnedsättning.

Målgrupperna för utredningen är Luckan i Helsingfors och övriga kulturaktörer med intresse för att öka sin funktionshindermedvetenhet och utveckla verksamhetens tillgänglighet.

Hur har utredningen gjorts?

Utredningen och dess slutrapport baserar sig på tidigare utredningar och rapporter, ett flertal personintervjuer och två enkätundersökningar. I arbetet har jag som utredare strävat efter att vara öppen, undersökande och noggrann. Greppet i min rapport och mitt förhållningssätt till materialet och de människor jag har mött är kulturjournalistiskt snarare än vetenskapligt. Det betyder att utredningen är resultatet av ett möte mellan mig och mitt material med själva ämnet i fokus och att jag inte har försökt osynliggöra mig själv i processen.

Representanter för servicen Kultur för alla, SAMS (Samarbetsförbundet kring funktionshinder r.f.) och FDUV har vid behov fungerat som bollplank för mig under utredningen.

Litteraturstudier

Ett trettiotal för utredningen aktuella tidigare forsknings- och projektrapporter, utredningar och offentliga styrdokument har använts för att ge arbetet en stabilare kontext samt för att bidra med information och kunskap i slutrapporten. Utredningarna berör huvudstadsregionen, Svenskfinland, Finland och i viss mån Sverige. Orsaken till att utredningar och rapporter som berör Sverige har använts är att det i Sverige överlag finns en mer utbredd mångfalds- och funktionshindermedvetenhet och att det därför finns mera material kring frågan om kulturens tillgänglighet i en svensk kontext. En förteckning över texterna som använts i utredningen finns som bilaga till slutrapporten (Källor).

Att använda sig av tidigare forskning och tidigare utredningsrapporter ger en bredare förståelse för området som undersöks. Litteraturstudier ger utredningen en kontext och en möjlighet att även ta upp sådana frågor som inte direkt berörts i intervjuer eller enkätundersökningar. Genom att använda tidigare forskning har jag försökt ge den här utredningen större bredd än arbetsresurserna egentligen gett förutsättningar för. Samtidigt är litteraturstudier tidskrävande. Det tar tid att hitta, läsa och värdera de rapporter och utredningar som är relevanta för området. Litteraturstudierna har av ovanstående orsaker varit både nödvändiga för ett tillräckligt underlag och tidsmässigt utmanande.

Personintervjuer

Tjugo (20) personintervjuer har genomförts inom ramen för utredningen. Personerna som har intervjuats har valts ut för att de antingen har en nyckelposition inom en verksamhet som är relevant för utredningen eller för att de är mycket kunniga inom ett område som berör utredningen. Åtta (8) intervjuer har gjorts med representanter för personer med funktionsnedsättning,

anhöriga till personer med funktionsnedsättning och personer som arbetar inom funktionshinderområdet. Åtta (8) intervjuer har gjorts med representanter för statliga och kommunala kulturaktörer och fyra (4) intervjuer har gjorts med personer som jobbar eller har jobbat med Luckan i Helsingfors och dess kulturverksamhet. Enligt överenskommelse med intervjuobjekten kommer samtliga att förbli anonyma.

Längre samtal (1-2h) med de utvalda personerna möjliggör en djupare kännedom om de intervjuades situation och förhållningssätt eftersom man kan komma "förbi" de färdigt formulerade fraserna och får en bättre inblick i hur personen i fråga tänker och arbetar. Samtidigt finns det flera osäkerhetsfaktorer inbyggda i personintervjuer. Under samtalets gång bygger intervjuaren och den intervjuade upp en relation och samtalets fruktbarhet för utredningen hänger till viss del på det förtroende som skapas - eller inte skapas - dem emellan. Det kan också finnas en rädsla hos den intervjuade för att prata om frågor som berör funktionshinder om hen inte tidigare kommit i närmare beröring med området. Mitt förhållningssätt som samtalspart kan då bli avgörande för att den intervjuade ska känna sig avslappnad nog att våga prata öppet och ledigt.

Enkätundersökningar

Två webbenkäter har använts i utredningen. Den första enkäten skickades ut till sextiotre (63) barnkulturaktörer med svenskspråkig verksamhet i huvudstadsregionen. Enkäten finns som bilaga till slutrapporten ("Den svenskspråkiga barnkulturens tillgänglighet"). Svarsprocenten på enkät 1 var 49 % (31/63). Den andra enkäten skickades ut till sexton (16) funktionshinderorganisationer med svenskspråkig verksamhet i huvudstadsregionen. Även den andra enkäten finns som bilaga till slutrapporten ("Enkät för funktionshinderorganisationer"). Svarsfrekvensen på enkät 2 var 40 % (7/16).

Webbenkäter lider ofta av bortfall och liknande svarsfrekvenser som uppnåtts i den här utredningen är relativt vanliga. Orsakerna till bortfallet kan i det här fallet antas vara respondenternas tidsbrist och att pliktskyldigheten att svara inte upplevs som stor när frågeställaren är en mindre aktör inom tredje sektorn. För kulturaktörer som har en låg funktionshindermedvetenhet och för funktionshinderorganisationer som inte är insatta i kulturfrågor medför det en större ansträngning att försöka svara på frågor om respektive områden. Till viss del kan det också handla om en ovilja att dela med sig av en känsla av otillräcklighet och okunskap. Av de respondenter som däremot svarade på framför allt kulturaktörernas enkät var en majoritet överraskande engagerade och de många möjligheterna till fria kommentarer användes aktivt och gav därmed extra material till utredningen utöver själva kryssfrågorna.

Vad menas med "barnkultur"?

Det finns flera olika definitioner av begreppen konst och kultur. För den här utredningen har jag valt att definiera barnkultur som professionell konstnärlig eller konstpedagogisk verksamhet. Det innebär att barnens egen icke-handledda konstnärliga verksamhet faller utanför definitionen. Likaså faller också verksamhet som är professionell men inte av konstnärlig karaktär utanför. Några vattentäta gränser är förstås svåra att dra och definitionen av en verksamhets grad av professionalitet eller konstnärlighet faller ofta på aktören själv.

Om slutrapporten

I slutrapporten har jag försökt samla sådan kunskap som framkommit under utredningen som är relevant för utredningens målsättning. Även analysen av det presenterade materialet och rapportens utformning har gjorts med fokus på syftet att rapporten ska fungera som underlag för ett fortsatt arbete för en ökad funktionshindermedvetenhet på barnkulturområdet. Jag redogör alltså inte för allt material som har samlats in. I rapporten har jag också till viss del försökt tillgodose sådana önskemål som inte direkt fallit innanför projektplanen men som riktats mot utredningen av personer med anknytning till uppdragsgivaren.

Genom att lyfta frågor om tillgänglighet i intervjuerna och enkäterna under utredningens gång samt genom en spridning av den här slutrapporten hoppas jag att projektet redan under sitt första år bidrar till en höjning av funktionshindermedvetenheten inom barnkulturområdet.

Om utredningens begränsningar

En av begränsningarna i utredningen är att resurserna inte räckt till för att inkludera konstskolor, bibliotek eller svenskspråkig verksamhet för barn inom stora mediebolag som t.ex. YLE eller Finnkino. Därtill är antalet personer som kunde tillföra utredningen viktiga aspekter betydligt större än de som inkluderats i arbetet. Begränsningen i tid innebär alltså även en begränsning i insikt och i mångfalden av perspektiv.

Etiska aspekter

Inför läsningen av den här rapporten vill jag understryka avsaknaden av en objektiv utredningsposition. Som utredare och skribent har jag en specifik erfarenhetsbakgrund, en social och kulturell tillhörighet, en viss funktionsförmåga, en viss förförståelse och vissa luckor i min bildning. Inget av detta kan raderas ut när jag gör observationer, tolkar och uttalar mig.

Jag vill även inbjuda läsaren till att reflektera över det problematiska med att försöka förmedla andra människors erfarenheter och upplevelser. Det finns alltid en risk att man omedvetet upprepar befintliga felaktiga uppfattningar och att man reproducerar ett ojämlikt och distanserat förhållande mellan ett "vi" som utreder och ett "dem" som utreds.

Funktionshinder och språkbruk

Man behöver gemensamma ord och begrepp för att kunna - och våga - diskutera funktionshinderfrågor. Vilka ord man använder och vilken betydelse man lägger i dem får konsekvenser för hur man uppfattar och förhåller sig till varandra. Diskussionen om vilka ord och begrepp som bör användas när det gäller olika funktionsförmågor varierar, också inom funktionshinderrörelsen och bland personer med funktionsnedsättning själva. Dessutom finns det skillnader mellan det svenska språkbruket i Finland och i Sverige. Det varierande språkbruket och faktumet att orden byts ut kan bidra till att man inte vågar prata om olika funktionsförmågor av rädsla för att säga fel.

Min strävan är att hitta ett funktionellt, normkritiskt och ur maktperspektiv jämlikt språkbruk och samtidigt erkänna tolkningsföreträdet hos den jag pratar om. Varje individ har rätt att definiera sig själv. En del personer vill inte definiera sig som annorlunda genom att kalla sig för något som har med hinder eller nedsättning att göra. Det kan vara viktigare att skilja på vem man är och den funktionsförmåga man har. För andra kan en funktionsnedsättning och hur man uttrycker sig kring den vara en stark identitetsfaktor eller en politisk fråga.

Med utgångspunkt i teoribildningar som queer, feminism, postkoloniala och intersektionalitetsstudier m.fl. har den s.k. cripteorin vuxit fram. Ordet crip kommer från engelskans cripple, d.v.s. krympling och har genomgått en liknande förvandling som t.ex. orden "queer" eller "gay". Det handlar om att själv ta makten över sitt stigma och förvandla ett nedsättande ord till något positivt, något man kan vara stolt över. Crip teori är en teori om funktionsvariationer, men också om hur samhällets attityder till vad som är "normalt" och vad som är "onormalt" påverkar alla människors liv.

Begrepp och definitioner

Nedan följer några begrepp och definitioner som används i den här utredningen och/eller som är bra att känna till.

Funktionsförmåga

Alla människor har en funktionsförmåga som varierar beroende på bl.a. kulturella och sociala förhållanden, kön, språk, ålder osv. samt beroende på de hinder som förekommer i samhället. Vad som betraktas som " normalt " eller " avvikande " är kulturellt och socialt bestämt.

Normat

Normaten är idén om den " normala ", fysiskt och intellektuellt funktionsfullkomliga kroppen som gör det möjligt att utdefiniera personer med nedsatt funktionsförmåga. Det finns ingen mänska som har en funktionsfullkomlig kropp, men trots det bygger språkbruket och attityderna kring funktionsnedsättningar på idén om en sådan. Normat är ett akademiskt ord som inte används så ofta i dagligt tal, men för att förstå de etiska aspekterna av språkbruket kring funktionsförmåga är begreppet viktigt att känna till.

Normkritik

Normkritik har likt cripteorin sitt ursprung i bl.a. feministisk, queerteoretisk och postkolonial teori. Normkritik är ett förhållningssätt och en arbetsmetod för att förebygga ojämlikhet och orättvisa. Ett normkritiskt förhållningssätt lägger fokus på det som anses vara normalt, dvs. normerna, istället för på det som ses som avvikande. Genom att synliggöra och ifrågasätta normerna och de maktförhållanden som normerna skapar strävar normkritiken efter att förändra diskriminerande strukturer i vår omgivning.

Funktionsnedsättning

Med funktionsnedsättning avses en nedsättning i fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan vara medfödd eller tillkommen senare i livet på grund av en skada eller en sjukdom, den kan vara bestående eller övergående och den kan vara synlig eller osynlig för andra. Konsekvenserna av funktionsnedsättningar är mycket olika och påverkar direkt och indirekt människans kropp, sinnen och mentala tillstånd.

Fysisk funktionsnedsättning

En fysisk funktionsnedsättning påverkar t.ex. förmågan att röra sig, höra eller se. En person med nedsatt rörelseförmåga kan ha svårt att gå eller använda sina armar eller händer. En del använder rullstol, rullator eller assistanshund.

En person med hörselskada kan ha nedsatt hörsel eller vara helt döv. En del använder hörapparat, en del är teckenspråkiga. Många teckenspråkiga ser sig själva som en språklig och kulturell minoritet snarare än en minoritet på grund av funktionsnedsättning.

En person med synskada kan ha nedsatt syn, begränsat synfält eller vara helt blind. En del använder en vit käpp, ledsagare eller ledhund. Om en synnedsättning kan korrigeras med glasögon eller linser klassificeras den inte som en synskada.

Neurologisk funktionsnedsättning

Till neurologiska funktionsnedsättningar räknas bl.a. ADHD, autisttillstånd, cerebral pares (CP), epilepsi och muskelsjukdomar. En neurologisk funktionsnedsättning kan medföra nedsatt rörelseförmåga och impulskontroll, talsvårigheter och svårigheter med uppmärksamhet och socialt samspel. Den kan också innebära en intellektuell funktionsnedsättning. Neurologiska funktionsnedsättningar kan vara både synliga och osynliga.

Intellektuell funktionsnedsättning

En intellektuell funktionsnedsättning kan orsaka svårigheter att sortera, bearbeta och använda sig av information. Den kan också orsaka koncentrations- eller minnessvårigheter. Graden av och följderna av en intellektuell funktionsnedsättning varierar väldigt mycket och det är därför närmast omöjligt att säga något generellt om det. Begreppen utvecklingsstörning eller kognitiv funktionsnedsättning används också.

Psykisk funktionsnedsättning

En psykisk funktionsnedsättning orsakas av psykisk ohälsa som t.ex. depression, tvångstankar eller bipolär sjukdom. Psykiska funktionsnedsättningar är ofta osynliga för omgivningen.

Flerfunktionsnedsättning eller multifunktionsnedsättning

Begreppen beskriver en kombination av flera funktionsnedsättningar hos samma person. Funktionsnedsättningarna kan vara fysiska, psykiska, neurologiska eller intellektuella.

Funktionshinder

Begreppet funktionshinder är en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Funktionshinder syftar alltså på förhållanden i samhället som begränsar en persons aktiva deltagande på samma villkor som andra. En person har inte ett funktionshinder/är inte funktionshindrad förrän hen möter en miljö eller ett sammanhang som inte är anpassat för personen ifråga. Funktionshinder beror framförallt på bristande tillgänglighet i omgivningen. Funktionshinder är en samhällsfråga, ett hinder som kan minskas eller helt undanröjas.

People first language

”People first language” innebär ett språkbruk där man skiljer på individen och hans funktionsnedsättning eller -hinder. Man talar om ”en person/ett barn/en skådespelare med funktionsnedsättning” istället för ”en funktionsnedsatt person”.

Begreppet handikapp

Begreppet handikapp är fortfarande utbrett på svenska i Finland och används av myndigheter (ex. ”FPA:s Handikappservice”), i lagtexter (”Lag om service och stöd på grund av handikapp”) och i egennamn (”Finlands Svenska Handikappförbund”). Juridiskt ombud, en stödfunktion inom det finlandssvenska funktionshinderområdet, har kommit med utlåtanden om att begreppet ska undvikas eftersom det är föråldrat, ospecifikt och kan uppfattas stigmatiserande. För att eftersträva ett språkbruk som synliggör funktionshinder som en samhällelig fråga istället för en individuell svaghet, förespråkar även jag att undvika användningen av begreppet handikapp.

Barn och unga med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning sägs vara världens största minoritet. Det är följaktligen mycket vanskligt att prata om de här personerna som en enhetlig målgrupp. Det är en heterogen grupp människor och undersökningar har visat att funktionsnedsättning per se inte behöver medföra någon statistisk gemenskap. Det går inte heller att definiera exakt vem som tillhör gruppen ”barn och unga med funktionsnedsättning”. Det finns många olika funktionsnedsättningar och de kan klassificeras på många olika sätt.

Siffror och statistik

Det förs ingen statistik över vem som har eller inte har en funktionsnedsättning, något som är viktigt av bl.a. integritetsskäl men förstås olyckligt ur forskningssynpunkt. Informationen får istället sökas i Världshälsoorganisationens och de nationella myndigheternas och funktionshinderorganisationernas uppskattningar, Institutet för hälsa och välfärds (THL) rapporter och statistiktjänst Sotkanet, FPA:s rapporter om användningen av Handikappbidrag, Statistikcentralens uppgifter om specialundervisningens elevantal, Helsingfors faktacentral, befintlig aktuell forskning i ämnet o.s.v. Med hjälp av de här källorna kan man ändå komma fram till en ungefärlig uppskattning av antalet barn och unga med funktionsnedsättning.

Mest information finns att tillgå om antalet personer med synskador i Finland tack vare registret ”Näkövammarekisteri” som upprätthålls av De synskadades

centralförbund/THL. Enligt lag måste läkarna informera registret om varje patient de möter som fyller kriterierna för en synskada. Några exakta siffror ger inte registret men på basen av det kan uppskattningar göras.

Det totala antalet personer med synskador i Finland uppskattas till 60 000 – 80 000 personer, varav cirka 5 000 i Svenskfinland. Ca 4 % av personerna med synskador i Finland är barn och här föds ca 100 barn med synskador varje år. En del av barnen är helt blinda, en del har nedsatt syn. Enligt registret finns det 1 000 – 1500 0 – 18-åriga finländare med synskada. Enligt undersökningar i Sverige har upp till hälften av barnen (0 – 18 år) med synskada flera funktionsnedsättningar, vanligtvis ett rörelsehinder eller en intellektuell funktionsnedsättning.

Övriga nationella uppskattningar är:

- döva personer ca 8 000, varav ungefär 5 000 var döva vid födseln
- personer med nedsatt hörsel ca 750 000, varav 300 000 skulle ha nytta av en hörapparat. Hörapparater används regelbundet av ca 70 000 personer.
- personer med teckenspråk som modersmål ca 5 000, varav finlandssvenskt teckenspråk ca 90
- personer med talsvårigheter ca 10 000
- personer med intellektuell funktionsnedsättning ca 40 000
- drygt 40 000 av barnen i grundskolan får specialundervisning, varav en del har olika former av koncentrationssvårigheter men majoriteten har en intellektuell funktionsnedsättning
- personer med ovanliga funktionsnedsättningar, d.v.s. en funktionsnedsättning eller en sjukdom som innehas av färre än 500 personer, oklart antal

Antalet svenskspråkiga barn och unga med funktionsnedsättning i huvudstadsregionen

Åldersstrukturen hos den svenskspråkiga befolkningen i Helsingfors avviker från den finskspråkiga så till vida att det bl.a. finns proportionerligt sett fler barn bland den svenskspråkiga befolkningen. För att kunna göra en uppskattning över antalet barn och unga i huvudstadsregionen (Helsingfors, Vanda, Esbo och Grankulla) utgår jag ändå från att åldersstrukturen bland den finsk- och svenskspråkiga befolkningen är i stort sett lika. I huvudstadsregionen bodde enligt uträkning år 2014 drygt 13 120 barn och unga (0 – 18 år) med svenska som modersmål.

WHO räknar med att 15 % av världens befolkning har en funktionsnedsättning. Man vet att funktionsnedsättningarna ökar med åldern och att antalet är aningen lägre i länder där invånarna har god tillgång hälsovård, vilket skulle betyda att procenten nordiska barn med funktionsnedsättning är lägre. I Sverige ansåg ändå 14 % av barnen i årskurs 6 – 9 år 2009 att de har en funktionsnedsättning. Enligt den finländska rapporten Ungdomsbarometern 2014, som baserar sig på

undersökningar om levnadsförhållanden och attityder hos ungdomar i åldern 15 – 29 år, ansåg 11 % av de som svarat att de tillhörde en minoritet på grund av en funktionsnedsättning. Siffran är naturligtvis beroende av hur och vem som definierar begreppet "funktionsnedsättning". Ytterligare jämförande siffror kan man få genom att se på FPA:s statistik för personer som mottagit s.k. Handikappbidrag för personer under 16 år i Nyland, vilket var 22 092 personer år 2014. Utgår man då från andelen svenskspråkiga i Nyland (6,8 %) får man ett antal på drygt 1 500 personer under 16 år som mottagit FPA:s Handikappbidrag i Nyland.

På basen av de här uppgifterna uppskattar jag att projektmålgruppens storlek, dvs antalet barn och unga (0 – 18 år) med funktionsnedsättning med svenska som modersmål i huvudstadsregionen, är ca 1 300 – 1 400 personer.

De vanligaste funktionsnedsättningarna bland barn och unga uppskattas vara intellektuella funktionsnedsättningar, neurologiska funktionsnedsättningar, nedsatt hörsel, nedsatt rörelseförmåga och nedsatt syn.

LÄS MER:

Världshälsoorganisationens World report on disability

http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/en/

Sotkanet.fi, statistikuppgifter om välfärd, hälsa och funktionsförmåga

<https://www.sotkanet.fi/sotkanet/sv/haku?g=359>

FPA:s statistik över handikappförmåner och -tjänster

http://www.kela.fi/web/sv/statistik-efter-amne_statistik-over-handikappformaner-fran-fpa

Statistikcentralen

http://www.stat.fi/index_sv.html

Helsingfors faktacentral

<http://www.hel.fi/www/tieke/sv>

Näkövammarekisteri

<http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/nvrekisteri>

Handikappservice i Svenskfinland – en förundersökning, FSKC Rapporter 2009

http://www.fskompetenscentret.fi/Site/Data/2067/Files/PR_02_2009_Lindqvist%20final_B55e68.pdf

Det tvåspråkiga Helsingfors, Helsingfors stad 2015

http://www.hel.fi/static/helsinki/julkaisut/08012015_tvosprokighetsrapport.pdf

Mitt eget språk – vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland, Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. 2015:

Barn med funktionsnedsättning och deras föräldrar

Yngre barn med funktionsnedsättning är precis som alla barn beroende av att de vuxna i dess omgivning (föräldrar, vårdnadshavare, andra anhöriga eller vänner, pedagoger osv) tar initiativet till att barnen ska delta i kulturverksamhet. Och precis som i andra familjer varierar de här vuxnas intresse för konst och kultur.

Det som är särskiljande för barn med funktionsnedsättning är att deras föräldrar i högre grad än andra föräldrar lider av hälsoproblem, utmattning, ekonomiska problem och svårigheter att få vardagen att fungera praktiskt. Föräldrar till barn med funktionsnedsättning har ofta svårt att få tillräckligt med stöd i vardagen eller tillräckligt med information om de existerande stödmöjligheterna. De här föräldrarna sätter ofta ner mycket tid och kraft på att få basservicen att fungera och vardagen att gå runt. Därtill är familjerna med barn med funktionsnedsättning ekonomiskt mer utsatta. Enligt en undersökning i Sverige är föräldrar till barn med funktionsnedsättning oftare ensamstående än i familjer med barn utan funktionsnedsättning.

Om alla krafter går åt till att få vardagen att gå runt kan fritidsintressen och kulturverksamhet kännas avlägsna. Familjens ekonomiska situation kan utgöra ett hinder för möjliga avgifter eller biljettkostnader. I en av intervjuerna framgår att erfarenheten av misslyckade försök att delta i kulturevenemang som visat sig otillgängliga för det egna barnet, kan göra att föräldrarna undviker att försöka på nytt. Alternativen för fritidsverksamhet känns få och dessutom svåra att få information om, berättar den intervjuade. För barnet är det olyckligt att uppleva känslan av att inte klara sig bland andra och att inte kunna vara med. Att vara bunden till hemmet kan även påverka vänskapsrelationerna.

Det finns också många föräldrar till barn med intellektuell funktionsnedsättning som får tillräckligt med stöd och inte upplever några större praktiska problem i vardagen. En intellektuell funktionsnedsättning behöver inte för ett mindre barn medföra några svåra funktionshinder eftersom verksamhet riktad till mindre barn ofta är mer flexibel till sin form. Det är inte heller ovanligt att föräldrar till barn med intellektuell funktionsnedsättning i högre grad söker stöd bland andra föräldrar snarare än hos funktionshinderorganisationer.

Skolans betydelse för delaktighet i kulturaktiviteter är mycket stor för barn med funktionsnedsättningar. Dels är det oftast i skolmiljö som barnen kommer i kontakt med och får kunskap om fritidsintressen och -verksamheter. Dels är det huvudsakligen i skolan som barnen får ta del av den kostnadsfria konst och kultur som kommunernas kulturtjänster erbjuder. Kommunernas insatser för att konsten och kulturen ska vara en del av alla barns vardag och inkluderas i undervisningen är alltså av särskild vikt för den här målgruppen.

Unga med funktionsnedsättning

Liknande situationer som för barnfamiljer gäller för familjer med ungdomar med funktionsnedsättning. För unga som utvecklar sin självständighet och sin identitet kan vänskapsrelationernas vara eller inte vara spela en ännu större roll. En av de intervjuade, en ung person med fysisk funktionsnedsättning, berättar att det som barn kändes ledsamt att inte kunna vara med de andra barnen i skolan och klättra, åka skridskor eller cykla. Personen ifråga utvecklade en självbild där hen såg sig själv som "fel" och "onormal". Den känslan blev starkare med åldern och i tonåren började den intervjuade skämmas över sin funktionsnedsättning och försökte dölja den i mån av möjlighet. Det sista hen ville då var att delta i verksamhet som ordnades av någon funktionshinderorganisation eller var menad särskilt för personer med funktionsnedsättning.

För unga personer i allmänhet är det ofta viktigt att få vara "som alla andra". Unga med funktionsnedsättning utgör inget undantag. En följd av detta är det bristande antalet unga medlemmar i funktionshinderorganisationer. En majoritet av ungdomarna med funktionsnedsättning själva anser sig klara av sin vardag lika bra som sina jämnåriga utan funktionsnedsättning. Däremot kan den vardagen se annorlunda ut och möjligheterna att delta i kulturaktiviteter och andra verksamheter utifrån sitt eget intresse är sämre.

För att kunna vara "som alla andra" krävs att man kan delta och vara med där de andra är. För att det ska vara möjligt måste evenemanget eller verksamheten inte bara vara tillgänglig utan informationen om att den är tillgänglig måste också vara lätt att få tag på. Flera av de intervjuade representanterna för målgruppen understryker vikten av att evenemangen för unga ska marknadsföras precis som de är, för vem som helst, men att tillgänglighetsinformationen måste vara extra synlig – och sanningsenlig. "Det allra värsta är om det blir uppståndelse kring tillgängligheten eller funktionshindret, så att man t.ex. måste bära upp en rullstol för en trappa. Det måste fungera lätt och smidigt.", berättar en ung intervjuad.

När det gäller en ung persons tro på sig själv, känsla av delaktighet och vilja att dela med sig av sina erfarenheter räcker det inte med uppmuntrande ord. Barn och unga med funktionsnedsättning behöver verkliga förebilder. Man behöver få se andra personer med funktionsnedsättning som klarar sig bra, som är aktiva och synliga i samhället, på teaterscener, på film, i media och som inte representerar endast sin funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning är för närvarande underrepresenterade inom alla konstformer och i alla medier och unga sökande respektive antagna till konstnärliga högskolor och motsvarande har en oproportionerligt liten andel personer med funktionsnedsättning, ofta ingen alls.

LÄS MER:

Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014

https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf

Upp till 18 - fakta om barn och ungdom, Barnombudsmannen, Sverige 2010

<http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/publikationer/utbilda-och-informera/upp-till-18---fakta-om-barn-och-ungdom-2010/>

Keskeneräistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa, Stakes 2006

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77988/R6-2006-VERKKO.pdf?sequence=1>

Hälsa och välfärd hos barn och unga med funktionsnedsättning, Statens folkhälsoinstitut, Sverige 2012

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12782/A2012-02-Halsa-och-valfard-hos-barn-och-unga-med-funktionsnedsattning.pdf>

Alltjämt ojämnt! Levnadsförhållanden för vissa personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen, Sverige 2010

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18075/2010-6-21.pdf>

Vammaisten ihmisten kokemukset taide- ja kulttuuripalvelujen käyttäjinä, Kultur för alla 2012

http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tutkimukset_ja_raportit/vammaiset_kulttuuripalvelujen_kayttajina.pdf

Funktionshinderorganisationer

I Finland finns funktionshinderorganisationer som är enspråkigt finska, finsk- och svenskspråkiga, enspråkigt svenska eller enspråkigt finska med svenska arbetsgrupper. Det finns också ett stort antal mindre intresseföreningar och sammanslutningar som är aktiva på lokal nivå. De funktionshinderorganisationer som jobbar på svenska representerar en minoritet inom en minoritet. De är mindre än de finskspråkiga och har mindre resurser men de arbetar på flera olika nivåer i samhället för att trots detta få sina medlemmars röster hörda. Det betyder att den jämförelsevis fåtaliga personalen ofta måste ha en bred kunskap.

Funktionshinderfältet är splittrat och stora variationer finns i den service som erbjuds på svenska för de olika funktionshindergrupperna. För att kunna se till behoven och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning på svenska strävar funktionshinderorganisationerna efter samarbete. Ett exempel på detta är SAMS, Samarbetsförbundet kring funktionshinder, till vilket takorganisationerna FDUV r.f. (Förbundet De Utvecklingsstördas Vål), Psykosociala förbundet r.f., Svenska hörsselförbundet och Förbundet Finlands Svenska Synskadade r.f. hör. Från och med 1.1.2016 är även Finlands Svenska Handikappförbund medlem i SAMS.

En del organisationer föredrar att samarbeta över språkgränser i sakfrågor hellre än att hålla sig inom det finlandssvenska. Man kan också skönja en skiljelinje mellan organisationer som arbetar för personer med intellektuell funktionsnedsättning och de som arbetar för personer med andra funktionsnedsättningar. De organisationer som arbetar för personer med intellektuell funktionsnedsättning drivs i huvudsak av anhöriga. Personerna med intellektuell funktionsnedsättning kommer själva till tals genom bl.a. så kallade "self advocacy"-föreningar, föreningar där personer med intellektuell funktionsnedsättning representerar och talar för sig själva, som t.ex. Steg för steg r.f. Organisationer som arbetar för personer med andra funktionsnedsättningar än intellektuella drivs i huvudsak av personer med funktionsnedsättning själva.

Vissa funktionshinderorganisationer och mindre föreningar ordnar egen kulturverksamhet t.ex. i form av klubbar, konstundervisning eller enskilda projekt men resurserna är väldigt små och verksamheten baserar sig ofta till viss del eller helt och hållet på frivilliga krafter. I intervjuerna med personer som jobbar inom funktionshinderområdet har framkommit att man lägger vikt vid konstnärlig professionalitet men upplever sig sakna tillräcklig kunskap om kulturfältet. Funktionshinderorganisationerna som arbetar på svenska har ett så brett område att täcka att resurserna ofta inte räcker till en fördjupning i konst- och kulturverksamhet. Däremot upplever man att det finns en större efterfrågan på kulturverksamhet från medlemmarna än man kan tillgodose.

Gemensamt för nästan alla funktionshinderorganisationer är en svårighet att nå unga personer med funktionsnedsättning. En intervjuad pratar om organisationer med "pensionärsimage". I kombination med de ungas utmaningar kring identitet och funktionsnedsättning som togs upp tidigare är det inte svårt att förstå varför flera organisationer saknar ungdomar bland sina medlemmar.

Ungdomssamarbetet Nuorisoyhteistyö Seitti (Invalidförbundet, Tröskeln r.f., Muskelförbundet r.f. och Finlands CP-förbund) är med sin aktiva verksamhet med tretton lokalföreningar runt om i landet ett positivt undantag. För närvarande har Seitti ingen verksamhet på svenska i huvudstadsregionen.

Enkät svar

Både de organisationer som svarat på utredningens enkät och de som intervjuats förhåller sig överlag mycket positiva till att kulturfältet är aktivt och vill öppna sig för deras målgrupper. En majoritet av de som svarat på utredningens enkät upplever att det professionella konst- och kulturutbudet inte möter behoven hos målgruppen i dagsläget. Man vill att den egna målgruppen ska erbjudas kvalitativt bra konst- och kulturverksamhet, och man ser gärna att det sker i samarbete med det professionella kulturfältet. Däremot finns en oro över hur resurserna ska räcka till för samarbete kring kulturfrågor och hur finansieringen för tillgänglighetsarbetet ska fördelas. Får kulturaktörerna särskild finansiering

för tillgänglighetsarbete medan funktionshinderorganisationerna förväntas samarbeta utan extra finansiering?

LÄS MER:

Handikappservice i Svenskfinland – en förundersökning, FSKC Rapporter 2/2009

http://www.fskompetenscentret.fi/Site/Data/2067/Files/PR_02_2009_Lindqvist%20final_B55e68.pdf

Samarbetsförbundet kring funktionshinder r.f., SAMS

www.samsnet.fi

Förbundet De Utvecklingsstördas Väl, FDUV

<http://www.fduv.fi>

Psykosociala förbundet

<http://www.fspc.fi>

Svenska hörsselförbundet

<http://www.horsel.fi>

Förbundet Finlands Svenska Synskadade

<http://www.fss.fi>

Finlands Svenska Handikappförbund

<http://handikapp.fi>

Steg för steg r.f.

<http://stegforsteg.fi>

Nuorisoyhteistyö Seitti

<http://seittiweb.org/>

Det kulturpolitiska perspektivet

Barn och unga med funktionsnedsättning har rätt till delaktighet i konsten och kulturen. Den saken är inte ifrågasatt. Rätten statueras på internationell nivå av FN:s konventioner för barnens rättigheter (undertecknad och ratificerad av Finland 1991) och för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (undertecknad 2007 men ännu inte ratificerad av Finland) och på nordisk nivå av bl.a. Nordiska ministerrådets handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015-2017.

På nationell nivå understryks rätten av bl.a. följande lagar och politiska program:

- Diskrimineringslagen (2014)

- Ungdomslagen (2006)
- Lagen om kommunernas kulturtjänster (1992)
- Lagen om service och stöd på grund av handikapp (1987)

- Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2012 – 2015 samt dess utvärderingsrapporter
- Ett förslag till kulturpolitiskt program för barn 2014
- Finlands handikappolitiska program VAMPO 2010 – 2015
- Uppföljning av VAMPO I och II
- Konst och kultur ger välfärd – förslag till åtgärdsprogram 2010 – 2014
- Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus – loppuraportti 2014 / Slutrapport av arbetsgruppen för konstens och kulturens tillgänglighet 2014
- Lika tillgång till konst och kultur. Undervisningsministeriets åtgärdsprogram 2006 – 2010

LÄS MER:

FN:s konvention om barnets rättigheter

<http://barnkonventionen.se/wp-content/uploads/2009/07/Barnkonventionenfullversion.pdf>

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

http://www.un.org/disabilities/documents/convention/crpd_swedish.pdf

Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015 – 2017

http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/nordisk_handlingsplan_2015-2017.pdf

Samtliga lagar finns att läsa i sin helhet på www.finlex.fi/sv

Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2012 – 2015

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM7.pdf?lang=sv>

Ett förslag till kulturpolitiskt program för barn 2014

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr9.pdf?lang=sv>

Finlands handikappolitiska program VAMPO 2010 – 2015

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/111827/URN%3ANBN%3Afi-fe201504225256.pdf?sequence=1>

Uppföljning av VAMPO I

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110226/URN_ISBN_978-952-245-955-8.pdf?sequence=1

Uppföljning av VAMPO II

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116678/URN_ISBN_978-952-302-288-1.pdf?sequence=1

Konst och kultur ger välfärd – förslag till åtgärdsprogram 2010 – 2014

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/opm17.pdf?lang=SV>

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus – loppuraportti 2014 / Slutrapport av arbetsgruppen för konstens och kulturens tillgänglighet 2014

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr15.pdf?lang=fi>

Lika tillgång till konst och kultur. Åtgärdsprogram 2006 – 2010

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm_17_opm13.pdf?lang=fi

Regeringens handlingsprogram

Huvudansvaret för kulturpolitiken i Finland ligger hos undervisnings- och kulturministeriet. Det regeringsprogram som utarbetas i samband med att en ny regering bildas utgör kulturpolitikens huvudsakliga styrdokument och reglerar prioriteringarna hos ministeriet.

Handlingsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering innehåller flera beslut som indirekt berör barn och unga med funktionsnedsättning och deras tillgång till kultur. Ett av dem är beslutet att genom ett spetsprojekt utöka konstundervisningen och kulturverksamheten i skolorna efter skoldagen i form av klubbar. Att flytta verksamhet från utomstående lokaler till skolbyggnaden kunde i bästa fall stöda delaktigheten för de barn vars familjer saknar intresse eller förmåga att söka sig till kulturverksamhet på annat håll. Den grundläggande konstundervisningen som erbjuds av konstskolor i Finland är ändå fortfarande avgiftsbelagd och de barn som deltar i undervisningen hör till stor del till de högre samhällsklasserna. Parallellt med beslutet om att höja avgifterna för eftermiddagsverksamheten i skolorna med upp till 100 % är det en oroande utveckling för barn med funktionsnedsättning vars familjer, som tidigare nämdes, är speciellt utsatta ekonomiskt och därför drabbas hårdare av höjda avgifter.

Regeringen har också beslutat att upphäva kommunernas förpliktelser gällande de lagstadgade verksamheter som berörs av det ovan nämnda spetsprojektet d.v.s. lagen om fritt bildningsarbete, lagen om grundläggande konstundervisning, bibliotekslagen, ungdomslagen, museilagen, idrottslagen och lagen om kommunernas kulturverksamhet. Det här medför att inbesparingar kan göras av kommunerna på bekostnad av jämlikheten i kulturutbudet. Också kvaliteten på konstundervisningen och kulturverksamheten som erbjuds barnen hotas av den nya lagupphävande lagen. Den jämlikhet som offentliga kulturtjänster riktade till skolorna medför för barn och unga är särskilt viktig för utsatta minoritetsgrupper. Konsten som en del av undervisningen i grundskolan,

som den nya läroplanen LP2016 skapar goda förutsättningar för, får inte minska p.g.a. de nya ekonomiska prioriteringarna.

LÄS MER:

Lösningar för Finland. Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering

29.5.2015

http://vnk.fi/documents/10616/1095776/Ratkaisujen+Suomi_RUOTSI.pdf/5102aaa8-29d6-48d9-aba5-0002ed9d518c?version=1.0

Statlig finansiering av tillgänglig kultur

Huvudansvaret för finansieringen av svenskspråkig kultur i Finland ligger, liksom för kultur på finska, inom den offentliga sektorn. Tidigare utredningar har ändå visat att svenskspråkiga kulturaktörer i betydligt högre grad än finskspråkiga förlitar sig på den privata eller tredje sektorns finansiering. Proportionerligt sett söker färre svenskspråkiga aktörer offentlig finansiering för sin verksamhet. Detta trots att den privata och den tredje sektorns finansiering har en kompletterande funktion till den offentliga.

Statens kulturbudget för 2016 är enligt regeringens förslag (28.9.2015) 458 miljoner euro, varav ca hälften (233 miljoner euro) utgörs av tipsmedel. Därtill kommer ytterligare 2,6 miljoner euro som reserverats för spetsprojekten inom kulturen. Den största delen av finansieringen (drygt 60 %) består av lagstadgade statsandelar och -understöd som beviljas åt nationella kulturinstitutioner och kommuner. Drygt 30 % går enligt prövning till samfund och föreningar med kulturverksamhet samt konst- och kulturcenter. Några procent av finansieringen går till enskilda konstnärer.

På Undervisnings- och kulturministeriets hemsida för mångkulturalism och kulturtillgänglighet kan man läsa att målsättningen är "att säkra språk- och kulturminoriteternas, handikappminoriteternas samt övriga specialgruppers möjligheter att delta i kulturen och att på ett jämlikt sätt föra fram sin egen kreativitet." Vidare skriver man att för att jämlikheten skall fungera i praktiken bör man ta minoriteternas behov i beaktande vid planeringen av tjänster och stödformer. Man poängterar att kulturens mesta otillgänglighet beror på okunskap och stagnerade attityder och att okunskapen även påverkar finansieringsbeslut.

Undervisnings- och kulturministeriet har ett särskilt understödsprogram för funktionshinderorganisationers konst och kulturverksamhet samt för projekt som förbättrar kulturens tillgänglighet, som även kan sökas av kulturaktörer. 2015 delades 691 000 € ut till tjugosex (26) olika aktörer, av vilka en (1) var svenskspråkig. Den svenskspråkiga aktören beviljades 10 000€ vilket utgör knappt 1,5 % av de utdelade medlen.

Sedan 2003 har Undervisnings- och kulturministeriet finansierat servicen Kultur för alla som arbetar för mångfaldsmedvetenhet på kulturfältet. Kultur för alla har publicerat flera handböcker och detaljerade checklistor för kulturaktörer och andra som vill förbättra tillgängligheten till sin verksamhet och informationen om den. Kultur för alla arrangerar också seminarier och utbildningar och samarbetar över språk-, sektor- och verksamhetsgränser. De flesta av Kultur för allas publikationer finns att läsa och ladda ner på Kultur för allas hemsidor, många även på svenska.

Under undervisnings- och kulturministeriet verkar även Celia - Biblioteket för synskadade som betjänar personer med läsnedsättning. Celia lånar kostnadsfritt ut skön- och facklitteratur samt läromedel som bl.a. talböcker, punktskriftsböcker och elektroniska böcker. Ca 30 % av all skön- och facklitteratur som utkommer i Finland produceras av Celia i ett tillgängligt format. Celia har ca 40 000 talböcker varav 8 500 är svenskspråkiga.

Det statliga expert- och serviceämbetsverket Centret för konstfrämjande (Taike) och i dess anknytning verkande konstkommissioner delar ut ca 32 miljoner euro per år i stipendier åt konstnärer och bidrag åt sammanslutningar samt upprätthåller fyrtio länskonstnärer. Bidragsbesluten grundar sig på expertorganens kollegiala bedömning i vilka ingår 250 enskilda bedömare. Ingen av dessa bedömare representerar enligt uppgift konstnärer med funktionsnedsättning. Taike har heller ingen separat sakkunniggrupp inom funktionshinder eller tillgänglighet.

I en intervju med en person i ledande ställning på Taike framgår att hen inte tror att det finns tillräcklig kunskap om funktionshinder inom organisationen. De satsningar som Taike har gjort inom området har haft karaktären av enskilda evenemang eller kampanjer. Som bäst utformas ändå nya tematiska stödformer och de kan komma att beröra även konstens tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, berättar den intervjuade. Som svar på en fråga om möjligheten att införa tillgänglighetsaspekten som en uppgift som de sökande ska ange i bidragsansökningar av Taike, säger den intervjuade att en sådan ändring skulle kräva ett beslut på ministerienivå, vilket inte är aktuellt för tillfället.

LÄS MER:

Undervisnings- och kulturministeriets pressmeddelande om statens budgetproposition för 2016

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/09/budjetti.html?lang=fi&extra_locale=sv

Undervisnings- och kulturministeriet, Mångkulturalism och kulturtillgänglighet

<http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/monikulttuurisuus/?lang=sv>

Undervisnings- och kulturministeriets understöd för handikappsammanslutningars kulturella verksamhet samt främjande av kulturell tillgänglighet

http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Avustukset_vammais_yhteisojen_kulttuuritoimintaan_ja_kulttuurin_saavutettavuuden_edistamiseen?lang=sv

Lika tillgång till konst och kultur. Åtgärdsprogram 2006 - 2010

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm_17_opm13.pdf?lang=fi

Celia - Biblioteket för synskadade

<http://www.celia.fi/sv/>

Servicen Kultur för alla

www.kulttuuriakaikille.fi

Centret för konstfrämjande

www.taike.fi

Konst för hälsa och fostran?

I det nya regeringsprogrammet fortsätter den i politiska sammanhang redan vanligt förekommande retoriken om konsten som ett verktyg för hälsa och välmående. Det är oomstritt att konsten och kulturen kan ha positiv inverkan på hälsan och det är osannolikt att kulturfältets känsla för konstens egenvärde rubbas av en sådan retorik. Det är ändå olyckligt att det behövs en hälsomässig bevisföring för att motivera satsningar på kultur. Föreställningen om att konsten ska förbättra hälsa och välmående kan i värsta fall medföra ett förhållningssätt som ställer innehållsmässiga krav på konsten. Man inte heller underskatta följderna av att kulturaktörer uppmuntras motivera sina ansökningar för konstnärlig verksamhet med hälsorelaterade resultat.

Barnkultur och tillämpad konst har låg status på kulturfältet och de som jobbar inom området möter många uttalade och outtalade fördomar om att det inte är "riktig" konst de sysslar med. Till den uppfattningen bidrar flera faktorer, både verkliga omständigheter, missuppfattningar och rena fördomar. Den retoriska kopplingen mellan välmående och kultur är speciellt framträdande inom barnkulturen och besläktad med barnkulturens tradition av pedagogiska perspektiv. Begrepp som "konstfostran" eller "konsten som pedagogiskt verktyg", som på ett olyckligt sätt definierar konsten genom dess

instrumentalitet, används frekvent inom barnkulturen och definierar samtidigt konsten som de vuxnas medel för att påverka barn och deras föreställningsvärld i ett syfte som (av de vuxna) anses nyttigt.

Många barn och unga med funktionsnedsättning deltar regelbundet i olika former av rehabilitering och terapi där de möter professionell vårdpersonal. För de här barnen är det extra viktigt att även få vara i kontakt med vuxna personer som inte har en pedagogisk eller vårdande roll i relation till barnet. Med bakgrund i hälsoretoriken vill jag understryka att göra konsten tillgänglig för barn med funktionsnedsättning inte innebär att anpassa eller begränsa dess konstnärliga innehåll för att uppnå något nyttigt syfte. Varken en fysisk eller en intellektuell funktionsnedsättning behöver innebära att barnet har en sämre förmåga att ta till sig konstens anarkistiska värden och känslomässigt komplexa upplevelser.

LÄS MER:

Konst och kultur ger välfärd. Ett förslag till åtgärdsprogram 2010-2014

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/opm17.pdf?lang=fi>

Barnkultur som pedagogik och uppfostran, Socialpolitik 3/2011

<http://www.socialpolitik.com/2014/03/03/barnkultur-som-pedagogik-och-uppfostran/>

Tillgänglig kultur

Att kunna ta del av konst och kultur och att själv kunna välja vad man tar del av är precis lika viktigt för personer med och utan funktionsnedsättning. För personer med funktionsnedsättning är det ändå inte alltid lika enkelt. Om kulturaktören har en bristande funktionshindermedvetenhet resulterar det ofta – oberoende hur välmenande aktören är – i en verksamhet som är otillgänglig, dvs. en verksamhet som skapar hinder för personer med funktionsnedsättning. Samtidigt har även de som inte har en definierad funktionsnedsättning ofta glädje av en tillgängliggjord verksamhet.

Funktionshinder skapas av arkitektoniska, praktiska, kommunikativa och innehållsmässiga förhållanden i verksamheten men också av organisationens arbetskultur, utvärderingsmetoder och ledningens och personalens attityder. En funktionshindermedvetenhet innebär en medvetenhet om arbetsplatsens, verksamhetens och kommunikationens tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Tillgänglighet i praktiken

Vad som skapar funktionshinder för personer med funktionsnedsättning varierar. Personer med funktionsnedsättning representerar i lika hög grad som den övriga befolkningen även andra faktorer (t.ex. kön, klass, etnicitet, religion). En tillgänglig verksamhet tar alltså samhällets hela mångfald i beaktande. Kulturens tillgänglighet lyfter fram bl.a. fysiska, sociala, konstnärliga, finansierings- och organisationsrelaterade frågor samt frågan om informationens och kommunikationens tillgänglighet.

Funktionshinder kan orsakas av att det finns trappor som en person som använder rullstol inte kan ta sig uppför, att dörrar är tunga eller toaletterna för trånga, att det som säjs inte textas eller tolkas till teckenspråk så att en döv person kan uppfatta det, att man inte har en hörselslinga eller att många människor pratar samtidigt så att en person med nedsatt hörsel har svårt att höra, att belysningen är ojämn eller att skriven text inte är tillräckligt stor och kontrasterad så att en person med nedsatt syn har svårt att se, att informationen är ostrukturerad eller att man använder många svåra ord och långa meningar som en person med intellektuell funktionsnedsättning inte förstår.

Funktionshinder kan också orsakas av att verksamheten kostar för mycket för deltagaren eller besökaren, att personalen inte upplevs flexibel eller har en ovälkomnande attityd eller att man inte får information om hur tillgänglig verksamheten är. Kännedomen om tillgängligheten påverkas både av synligheten på informationen om verksamhetens tillgänglighet och av kontinuiteten i verksamheten, d.v.s. om deltagaren eller besökaren har möjlighet att återkomma till samma aktör eller verksamhet flera gånger.

En viktig del av funktionshindermedvetenheten handlar om innehållet i verksamheten och representationen bland konstnärer, pedagoger och personal. Syns funktionshinderperspektivet i det konstnärliga innehållet? Är personer med funktionsnedsättning subjekt i de historier som berättas, i de liv och världar som skildras? Och ingår personer med funktionsnedsättning i personalen? Finns personer med funktionsnedsättning representerade bland konstnärerna, skådespelarna, musikerna, guiderna, pedagogerna? I enkätundersökningen för kulturaktörer som gjordes för den här utredningen undersöktes tyvärr inte representationen hos kulturaktörerna. Personer med funktionsnedsättning tillhör traditionellt de orepresenterade och därmed osynliggjorda mänskorna i konsten och erfarenheten talar för att representationen också på det svenskspråkiga barnkulturfältet i huvudstadsregionen är låg.

En god grund för verksamhetens tillgänglighet är en funktionshinder- och mångfaldsmedveten ledning. Om ledningen har god kunskap om mångfald och jobbar strategiskt med att implementera funktionshinderperspektivet i verksamheten är det lättare att utveckla tillgängligheten på en praktisk nivå. En

ledning med god mångfalds- och funktionshindermedvetenhet påverkar också arbetskulturen positivt. Också fungerande utvärderingsmetoder ger bättre möjlighet att utveckla tillgängligheten. Genom att kontinuerligt undersöka hur verksamheten har förverkligats, hur den har mottagits och vem som har deltagit i verksamheten kan man skapa grund för ett utvecklingsarbete som gynnar tillgängligheten.

Ekonomiska faktorer spelar naturligtvis också en roll för tillgängligheten. Kulturaktörers bristande kunskap om finansieringsmöjligheter, finansiärers låga funktionshindermedvetenhet eller svårigheter att implementera medvetenheten i finansieringsbesluten kan ha inverkan på kulturaktörernas möjlighet att prioritera tillgänglighetsaspekter i verksamheten. Samtidigt bör man komma ihåg att en låg funktionshindermedvetenhet hos kulturaktören lätt leder till upplevelsen av att inte ha råd med tillgänglighet trots att man inte har kunskap om de reella kostnaderna.

Tillgänglig information och information om tillgängligheten

Om informationen och kommunikationen är tillgänglig är bl.a. innehållet lätt att förstå, broschyrer är visuellt och språkligt tydliga och lätta att få tag på, nätsidor är anpassningsbara för olika former av hjälpmedel och det är lätt att hitta den information man söker.

I informationen om tillgängligheten framgår lokalernas och verksamhetens tillgänglighet och vilka hjälpmedel man erbjuder. Därtill kan man ärligt berätta om möjliga hinder man inte kunnat åtgärda. Ett sätt är att informera om tillgängligheten är att använda sig av allmänt kända symboler för tillgänglighet.

LÄS MER:

Kultur för allas material om tillgänglighet

<http://www.kulttuuriakaikille.info/tillganglighet>

Guider

http://www.kulttuuriakaikille.info/tillganglighet_guider

Checklistor

http://www.kulttuuriakaikille.info/tillganglighet_checklistor

Om tillgänglig information (på finska)

http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketti_ja_opaat/Enta_saavutettavuus_Ohje_kulttuurikohteen_saavutettavuudesta_viestimiseen.pdf

Symboler för kommunikation

http://www.kulttuuriakaikille.info/tillganglighet_symboler_for_kommunikation

Att rikta sig till "alla"

Offentligt finansierade kulturinstitutioner har en skyldighet att finnas till för alla och att identifiera de olika behov som kan finnas hos besökarna/deltagarna. Mindre, fria eller privata aktörer har inte samma skyldighet men kan ändå ha den målsättningen. I samband med den här utredningen och i tidigare undersökningar och arbetssituationer har jag mött flera mindre aktörer som menar att deras verksamhet riktar sig till "alla". Det här fenomenet hänger ibland ihop med en ovilja att särbehandla och kategorisera deltagare eller besökare. Man vill behandla alla lika och inte utesluta någon.

Att vända sig till alla är ett eftersträvansvärt förhållningssätt, men det bör också problematiseras eftersom ordet "alla" tenderar att bli ett tomt slagord som inte förverkligas i praktiken. Kulturaktörer har begränsade resurser och utredningens enkät visar att dessa upplevs som ett av de största hindren för att utveckla verksamhetens tillgänglighet. Frågan är om det är realistiskt för en mindre aktör att genomgående ha en så stor målgrupp för sina verksamheter som "alla" eller "alla barn"? För att undanröja fysiska hinder och möjliggöra information och kommunikation krävs medvetenhet, specifik kunskap och ekonomiska prioriteringar. Genom att alltid rikta sig till "alla" finns det en risk att man tvärtemot den ursprungliga intentionen glömmer bort personer och grupper som bryter mot normen och kräver särskilda insatser. Genom att höja sin funktionshinder- och mångfaldsmedvetenhet kan man hålla fast vid målsättningen att nå ut till så många som möjligt samtidigt som man aktivt väljer vem man riktar sig till med vilken verksamhet och säkra sig om att den verksamheten verkligen är tillgänglig för just den målgruppen.

Integrerad verksamhet eller särskild verksamhet

En fråga som ofta kommer upp när det gäller målgruppen barn och unga med funktionsnedsättning är ifall kulturverksamheten som ordnas ska vara integrerad, d.v.s. gemensam för barn med och utan funktionsnedsättning, eller om man ska ordna särskild verksamhet endast för barn med funktionsnedsättning. De intervjuade representanterna för målgruppen menar att det på den frågan inte finns något entydigt svar.

Specialgrupper för barn med funktionsnedsättning kan vara befogade t.ex. då det gäller barn med svår intellektuell eller neurologisk funktionsnedsättning som behöver individuellt stöd och har svårt att finnas i stökiga sammanhang med många andra människor. Då kan verksamheten göras tillgänglig genom mycket små specialgrupper.

I de fall där det inte utgör ett uttryckligt hinder för medverkan förespråkar samtliga intervjuade en strävan efter integrerad verksamhet där alla medverkande, oberoende funktionsförmåga, genom olika tillgänghetslösningar

ges möjlighet till delaktighet utifrån sina egna förutsättningar. En inkluderande verksamhet sammanför barn och unga med och utan funktionsnedsättning, något som vidgar erfarenheterna för båda grupperna. En inkluderande verksamhet säkerställer också ett jämlikt utbud och ger alla barn samma möjlighet att välja vad de vill göra utifrån sina intressen istället för utifrån sin funktionsförmåga. Det finns också konstnärliga fördelar med att arbeta inkluderande och utgå från mångfalden i en grupp.

Barnkulturaktörernas funktionshindermedvetenhet

För den här utredningen skickades våren 2015 ut en enkät till sextiotre (63) barnkulturaktörer med svenskspråkig verksamhet i huvudstadsregionen. Trots flera påminnelser svarade endast trettioen (31) aktörer på enkäten vilket gav en svarsfrekvens på 49%. 32% (10/31) av de som svarade representerar offentliga aktörer och 68% (21/31) representerar fria eller tredje sektorns aktörer.

Underlaget för undersökningen är relativt litet. Man kan också anta att aktörer som redan på något sätt berört frågor kring sin verksamhets tillgänglighet har en större benägenhet att svara på en enkät som undersöker tillgänglighetsfrågor. På basen av det antagandet kan det hända att kulturaktörerna i den här undersökningen representerar en högre grad av funktionshindermedvetenhet än fältet överlag.

I de fria kommentarerna som ingick i enkäten kan man hos en majoritet av kulturaktörerna skönja en positiv attityd och ett stort intresse för ämnet. Också flera av de aktörer som visat sig ha en bristande funktionshindermedvetenhet uttrycker en vilja att lära sig mera om funktionshinder och utveckla verksamhetens tillgänglighet i framtiden.

Enkäten

Utöver frågor gällande basuppgifter om aktören var enkäten indelad i två avdelningar som berörde a) allmän information om verksamheten och b) information om verksamhetens tillgänglighet. Jag kommer endast att redogöra för den information som jag anser vara relevant för den här utredningens syfte och begränsning, nämligen att fungera som grund för vidarearbete med funktionshindermedvetenheten på det svenskspråkiga barnkulturfältet i huvudstadsregionen.

För enkätens avdelning "information om verksamhetens tillgänglighet" skapade jag en lista på grundläggande faktorer som gör en verksamhet tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Listan baserade sig på uppskattningen av de vanligaste hindren barn och unga med funktionsnedsättning möter samt de vanligaste lösningarna för dessa enligt Kultur för allas checklistor.

Respondenterna kryssade för vilka faktorer som gällde för deras svenskspråkiga verksamhet inom tre olika tillgänglighetsområden.

1. Verksamhetslokalernas tillgänglighet:

- Lokalen/lokalerna är fysiskt tillgängliga (t.ex. för personer som använder rullstol)
- I lokalen finns en tillgänglig toalett
- I lokalen finns en hörselslinga
- Belysningen är stark och jämn

2. Programverksamhetens och prissättningens tillgänglighet:

- Verksamheten textas/har textats till föreställningsspråket eller till ett annat språk
- Verksamheten syntolkas/har syntolkats
- Verksamheten tolkas/har tolkats till teckenspråk
- Verksamheten skrivtolkas/har skrivtolkats
- Vi uttrycker oss med lättförståeligt talat språk och lättläst svenska
- Prissättningen är graderad så att mindre bemedlade betalar mindre
- Vi erbjuder även kostnadsfri verksamhet
- Assistenten får delta i verksamheten utan kostnad

3. Det strategiska arbetet kring tillgänglighet:

- Vi diskuterar verksamhetens tillgänglighet regelbundet
- Vår personal har fått utbildning i tillgänglighetsfrågor
- Vår personal och våra konstnärer/pedagoger har tillräckligt med kunskap om att arbeta med personer med specialbehov
- Vi samarbetar med sakkunniga/organisationer/föreningar för personer med specialbehov för att utveckla vår tillgänglighet
- Vi har en skriftlig plan för verksamhetens tillgänglighet
- Vi har gjort/låtit göra en tillgänglighetskartläggning av vår organisation och verksamhet

Verksamhetslokalernas tillgänglighet

81% (25/31.) av aktörerna uppgav att de har lokaler som är fysiskt tillgängliga och 72% (23/31) uppgav att de har både fysiskt tillgängliga lokaler och en tillgänglig toalett. 60% (6/10) av de offentliga aktörerna samt 80% (17/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav att de har både fysiskt tillgängliga lokaler och en tillgänglig toalett.

19% (6/31) av aktörerna uppgav att de har en hörselslinga i verksamhetslokalen. 40% (4/10) av de offentliga aktörerna samt 14% (3/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

26% (8/31) av aktörerna uppgav att belysningen i verksamhetslokalen är stark och jämn. 30% (3/10) av de offentliga aktörerna samt 24% (5/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

En del av aktörerna kunde inte svara på frågor om lokalerna eftersom en stor del av deras verksamhet arrangeras i samarbetsparters lokaler vars tillgänglighet de inte alltid känner till. En aktör poängterade att museers belysning ibland måste vara svag på grund av att vissa konstverk tar skada av ljus.

Programverksamhetens och prissättningens tillgänglighet

39% (12/31) av aktörerna uppgav att de tidigare har arrangerat eller arrangerar verksamhet som textas till programspråket eller ett annat språk. 20% (2/10) av de offentliga aktörerna samt 48% (10/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

16% (5/31) av aktörerna uppgav att de tidigare har arrangerat eller arrangerar syntolkad verksamhet. 20% (2/10) av de offentliga aktörerna samt 14% (3/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

13% (4/31) av aktörerna uppgav att de tidigare har arrangerat eller arrangerar verksamhet som tolkas till teckenspråk. 20% (2/10) av de offentliga aktörerna samt 10% (2/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

0% (0/31) av aktörerna har tidigare arrangerat eller arrangerar skrivtolkning av verksamheten.

45% (14/31) av aktörerna uppgav att de uttrycker sig med lättförståeligt talat språk och lättläst svenska. 50% (5/10) av de offentliga aktörerna samt 43% (9/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

84% (25/31) av aktörerna uppgav att prissättningen är graderad så att mindre bemedlade betalar mindre och/eller att de även erbjuder kostnadsfri verksamhet. 80% (8/10) av de offentliga aktörerna samt 81% (17/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

71% (22/31) av aktörerna uppgav att assistenter får delta i deras verksamhet utan kostnad. 70% (7/10) av de offentliga aktörerna samt 72% (15/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

Strategiskt arbete

61% (19/31) av aktörerna uppgav att de diskuterar verksamhetens tillgänglighet regelbundet. 70% (7/10) av de offentliga aktörerna samt 57% (12/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

42% (13/31) av aktörerna uppgav att deras personal har fått utbildning i tillgänglighetsfrågor. 60% (6/10) av de offentliga aktörerna samt 33% (7/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

39% (12/31) av aktörerna uppgav att deras personal och deras konstnärer/pedagoger har tillräcklig kunskap om att arbeta med personer med funktionsnedsättning. 40% (4/10) av de offentliga aktörerna samt 38% (8/21) av fria eller tredje sektorns aktörer detta.

23% (7/31) av aktörerna uppgav att de samarbetar med sakkunniga/organisationer/föreningar för personer med specialbehov för att utveckla verksamheten. 40% (4/10) av de offentliga aktörerna samt 14% (3/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

13 % (4/31) uppgav att de har en skriftlig plan för verksamhetens tillgänglighet. 10% (1/10) av de offentliga aktörerna samt 14% (3/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

13% (4/31) uppgav att de har gjort/låtit göra en tillgänglighetskartläggning av organisationen och verksamheten. 20% (2/10) av de offentliga aktörerna samt 10% (2/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

Information om verksamhetens tillgänglighet

68% (21/31) av aktörerna uppgav att de informerar om verksamhetens tillgänglighet. 70% (7/10) av de offentliga aktörerna samt 67% (14/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

86% (18/21) av dem som uppgav att de informerar om verksamhetens tillgänglighet gör det via hemsidan. 60% (6/10) av de offentliga aktörerna samt 57% (12/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

48% (10/21) av dem som uppgav att de informerar om verksamhetens tillgänglighet gör det via broschyrer. 30% (3/10) av de offentliga aktörerna samt 33% (7/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

16% (4/21) av dem som uppgav att de informerar om verksamhetens tillgänglighet gör det via sociala medier. 10% (1/10) av de offentliga aktörerna samt 14 % (3/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

13% (4/21) av dem som uppgav att de informerar om verksamhetens tillgänglighet gör det via annonser. 0% (0/10) av de offentliga aktörerna samt 19% (4/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

10% (3/21) av dem som uppgav att de informerar om verksamhetens tillgänglighet gör det via intresseföreningar och funktionshinderorganisationer. 0% (0/10) av de offentliga aktörerna samt 14% (3/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

De största utmaningarna i tillgänglighetsarbetet

81% (25/31) av aktörerna uppgav resursbrist som en av de största utmaningarna i att utveckla verksamhetens tillgänglighet. Resursbristen gällde främst pengar och personal men till viss del även tid. 80% (8/10) av de offentliga aktörerna och 80% (17/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

32% (10/31) av aktörerna uppgav att avsaknaden av deltagare/publik/besökare hörde till de största utmaningarna. 40% (4/10) av de offentliga aktörerna och 29% (6/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

19% (6/31) av aktörerna uppgav att bristen på samarbetsparter var en av de största utmaningarna i tillgänglighetsarbetet. 30% (3/10) av de offentliga aktörerna och 14% (3/21) av fria och tredje sektorns aktörer uppgav detta.

19% (6/31) av aktörerna uppgav att bristen på kunskap utgjorde en av de största utmaningarna i tillgänglighetsarbetet. 10% (1/10) av de offentliga aktörerna och 24% (5/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

Endast en (1) av de offentliga aktörerna och en (1) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav bristen på flexibilitet eller motivation som en utmaning. Den ena av dessa uppgav att hela personalen saknade brist på motivation för tillgänglighetsarbetet.

Även bristfälliga utrymmen uppgavs i kommentarerna som en utmaning.

Behoven för att kunna utveckla verksamhetens tillgänglighet

58% (18/31) av aktörerna uppgav att de behöver utbildning, handledning eller insikt i goda exempel för att kunna utveckla verksamhetens tillgänglighet. 50% (5/10) av de offentliga aktörerna och 57% (12/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

55% (17/31) av aktörerna uppgav att de behöver extra finansiering och nyrekrytering. 60% (6/10) av de offentliga aktörerna och 52% (11/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

45% (14/31) av aktörerna uppgav att de behöver möjlighet till diskussioner med sakkunniga/representanter för personer med funktionsnedsättning. 50% (5/10)

av de offentliga aktörerna och 43% (9/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

32% (10/31) uppgav att de behöver möjlighet att diskutera tillgängligheten med andra kulturaktörer. 30% (3/10) av de offentliga aktörerna och 33% (7/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

32% (10/31) av aktörerna uppgav att de behöver information om tillgänglighet och enskilda tillgänglighetslösningar. 10% (1/10) av de offentliga aktörerna och 43% (9/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

29% (9/31) av aktörerna uppgav att de behöver utveckla organisationens arbetskultur och/eller reflektera kring dess värdegrund och förhållningssätt. 30% (3/10) av de offentliga aktörerna och 33% (7/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

23% (7/31) av aktörerna uppgav att de behöver en tillgänglighetskartläggning. 10% (1/10) av de offentliga aktörerna och 29% (6/21) av fria eller tredje sektorns aktörer uppgav detta.

Utvecklingsmöjligheter

På den öppna frågan om vilka aktörens största utvecklingsmöjligheter är för verksamhetens tillgänglighet låg fokus i svaren på fyra olika områden: informerande och kommunicerande om tillgängligheten, planering och strategiskt arbete, utbildning samt samarbete med sakkunniga.

Fördelningen av utvecklingsområden mellan offentliga och fria eller tredje sektorns aktörer var relativt jämn, men aningen fler offentliga aktörer nämnde samarbete med sakkunniga som en utvecklingsmöjlighet och en större andel fria eller tredje sektorns aktörer nämnde planering och strategiskt arbete som en utvecklingsmöjlighet.

Reflektioner kring enkätsvaren

Enkätsvaren kan analyseras ur många olika perspektiv. Nedan reflekterar jag kring några punkter som enkätsvaren synliggör om respondenternas tillgänglighet, strategiska arbete, utmaningar och behov samt information om tillgängligheten.

Reflektioner kring tillgängligheten

Enligt resultaten i enkätundersökningen är den ekonomiska tillgängligheten hos respondenterna relativt god. En stor majoritet av aktörerna använder graderad

prissättning och/eller kostnadsfri verksamhet. Enligt uppgifterna i svaren är också lokalernas tillgänglighet för barn och unga med nedsatt rörelseförmåga relativt god även om en del offentliga aktörer har problem med t.ex. historiska byggnaders otillgänglighet. Den utbredda möjligheten att ta med sig assistenter utan extra kostnad bidrar till tillgängligheten för barn och unga med både fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar.

Under hälften av aktörerna uppgav att de använder lättförståelig talad svenska eller lättläst svenska i sin verksamhet. Det här kan antas påverka tillgängligheten för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning negativt, och samtidigt också tillgängligheten för barn, unga och deras föräldrar med svagare kunskaper i svenska. Naturligtvis är språkanvändningen beroende av verksamheten och konstformen, alltid krävs inte t.ex. skriftligt material. Man kan ändå anta att det låga antalet aktörer som kryssade för punkten vittnar om en okunskap om vad lättläst och lättförståeligt språk betyder i praktiken.

Tillgängligheten för barn och unga med nedsatt hörsel kan på basen av enkätsvaren antas vara bristfällig. Under hälften av de offentliga aktörerna och endast enstaka fria eller tredje sektorns aktörer uppger sig använda hörselslinga. Endast var femte offentlig aktör och var tionde fria eller tredje sektorns aktör uppger sig tolka verksamhet till teckenspråk. Ingen av aktörerna uppger sig skrivtolka verksamhet.

Nästan varannan fria eller tredje sektorns aktör men endast var femte offentlig aktör uppger sig använda textning av verksamhet, och då inkluderades även textning till ett annat språk. En orsak till att antalet fria eller tredje sektorns aktörer som uppger sig använda textning är så mycket högre kan vara att det bland respondenterna som representerade fria eller tredje sektorns aktörer fanns fler aktörer inom teater och film än bland de som representerade offentliga aktörer. Textning används mer frekvent inom scenkonst och film än inom andra konstformer.

Tillgängligheten för barn och unga med nedsatt syn kan på basen av enkätsvaren antas vara mycket dålig. Endast var femte offentlig aktör och var sjätte fria eller tredje sektorns aktör uppgav sig ha syntolkat verksamhet. Endast var fjärde aktör uppger sig ha jämn och stark belysning i sina lokaler.

Reflektioner kring utmaningar och behov

Bristen på resurser är den utmaningen i arbetet med att göra verksamheten tillgänglig som överlägset flest aktörer uppger sig möta. Drygt hälften av aktörerna uppger att de skulle behöva extra finansiering och nyrekrytering för att ytterligare kunna utveckla verksamhetens tillgänglighet. Det här behovet är uppenbart och bör tas på allvar av finansiärer och beslutsfattare.

Mycket kan göras för att förbättra tillgängligheten också utan extra kostnader. Det handlar om prioriteringar, arbetssätt, attityder och praktiska förhållningssätt. Ett uttalat behov av extra resurser för tillgänglighet är i hälften av fallen sammankopplat med en lägre funktionshindermedvetenhet och ett behov av utbildning i frågan. Var tredje offentlig aktör och nästan hälften av fria eller tredje sektorns aktörer för enligt enkätsvaren inte regelbundna diskussioner om den egna tillgängligheten. Över hälften av dessa anser dessutom inte att de är i behov av reflektion kring arbetskulturen och/eller verksamhetens värdegrund. Av de som varken diskuterar tillgängligheten eller uppger sig behöva reflektion kring arbetskultur och/eller värdegrund uppger fyra av fem att de ändå är i behov av extra resurser för att kunna utveckla tillgängligheten. På basen av de här svaren kan man anta att en del av respondenterna inte i nuläget har tillräcklig kunskap för att göra en realistisk uppskattning av kostnader för tillgänglighetsarbete.

De offentliga aktörerna utbildar sin personal inom tillgänglighet i betydligt högre grad än fria eller tredje sektorns aktörer. Väldigt få av de offentliga aktörerna uppger att kunskapsbristen är en utmaning i arbetet eller att de har behov av information om tillgänglighet. Däremot har en majoritet av de offentliga aktörerna ändå behov av utbildning, handledning eller goda exempel. Var fjärde av fria eller tredje sektorns aktörer uppger att kunskapsbristen är en av de största utmaningarna och ungefär hälften uppger att de är i behov av information om tillgänglighet samt utbildning, handledning eller goda exempel.

De offentliga aktörerna samarbetar betydligt aktivare än fria och tredje sektorns aktörer med sakkunniga organisationer eller representanter för personer med funktionsnedsättning. De uppger också i mycket högre grad att de saknar och är i behov av sakkunniga samarbetsparter. Färre än var sjätte fria eller tredje sektorns aktör uppgav att de samarbetar med sakkunniga och lika få ansåg att bristen på samarbetsparter var en av de största utmaningarna. Intressant nog uppgav ändå närapå hälften av fria eller tredje sektorns aktörer att de hade behov av fler samarbeten med sakkunniga.

Endast fyra aktörer uppgav att de har en skriftlig plan för tillgängligheten och lika få uppgav att de har gjort en kartläggning av verksamhetens tillgänglighet. Trots att lika få offentliga aktörer som fria eller tredje sektorns aktörer uppgav att de har gjort en kartläggning var det betydligt fler fria eller tredje sektorns aktörer som uppgav att de skulle behöva göra en kartläggning för att ytterligare kunna förbättra verksamhetens tillgänglighet.

Reflektioner kring informationen om tillgängligheten

Informationen om tillgängligheten är bristfällig bland respondenterna. Fler än var tredje aktör informerar inte alls om verksamhetens tillgänglighet. Av de som informerar om tillgängligheten gör de flesta det på den egna hemsidan eller på

hemsidan och i broschyrer. Vilka tillgänglighetsuppgifter som det informeras om och hur frågades tyvärr inte i enkäten.

Sociala medier är en viktig marknadsföringskanal för kulturaktörer men trots det uppger endast totalt fyra aktörer att de använder sig av sociala medier för att informera om tillgängligheten. Antalet aktörer som uppger att de informerar om verksamhetens tillgänglighet via intresseföreningar eller funktionshinderorganisationer är endast tre, varav ingen representerar den offentliga sektorn. Samtidigt uppger nästan hälften av de offentliga aktörerna att brist på deltagare/publik/besökare är en av de största utmaningarna i arbetet med att göra verksamheten tillgänglig.

Funktionshindermedvetet utbud

Det är svårt att mäta funktionshindermedvetenhet och olika kriterier för en funktionshindermedveten verksamhet eller aktör kan diskuteras. För att få en bild av hur tillgängligt utbudet är inom olika konstformer har jag i analysen av kulturaktörernas enkätsvar ändå slagit fast ett antal kriterier för en aktör som kan sägas ha högre funktionshindermedvetenhet. Med hjälp av de här kriterierna försöker jag särskilja aktörer som ur ett allmänt perspektiv kan antas vara mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning från dem som kan antas vara mindre tillgängliga.

Kriterierna jag har valt för att definiera en högre funktionshindermedvetenhet är:

- Verksamheten ska vara kontinuerlig
(Verksamhetslokalernas tillgänglighet)
- Lokalerna ska vara fysiskt tillgängliga och det ska finnas en tillgänglig toalett
- Minst två av de övriga påståenden om verksamhetslokalernas tillgänglighet ovan ska gälla
(Programverksamhetens och prissättningens tillgänglighet)
- Verksamhetens prissättning ska vara graderad och/eller kostnadsfri
verksamhet ska erbjudas
- Assistenterna ska kunna delta utan kostnad
- Minst två av de övriga påståenden om programverksamhetens och prissättningens tillgänglighet ovan ska gälla
(Strategiskt arbete kring tillgänglighet)
- Minst två av påståendena om det strategiska arbetet kring tillgänglighet ovan ska gälla
(Information om tillgänglighet)
- Aktören ska informera om verksamhetens tillgänglighet

På basen av de svar som enkätens respondenter uppgivit fyller 26% (8/31) av aktörerna ovanstående kriterier för en högre funktionshindermedvetenhet. Kriterierna fylls av 30% (3/10) av de offentliga aktörerna och 24% (5/21) av fria eller tredje sektorns aktörer.

Tre (3) av de åtta (8) aktörer som fyller kriterierna för en högre funktionshindermedvetenhet uppgav att de har en skriftlig tillgänglighetsplan. Dessa tre var alla fria eller tredje sektorns aktörer. Två (2) av aktörerna som fyller kriterierna för en högre funktionshindermedveten verksamhet uppgav att de har gjort en tillgänglighetskartläggning. Bägge var offentliga aktörer.

Kulturutbudet bland aktörer med högre funktionshindermedvetenhet

I en utredning om svenskspråkig barnkultur som gjordes av Sydkustens landskapsförbund 2012 konstaterades att mångfalden av konstformer i utbudet av barnkultur (inklusive konstskolorna) på svenska i huvudstadsregionen var begränsat. Det största utbudet fanns inom scenkonst, tonkonst, bildkonst och filmkonst. Det minsta utbudet fanns inom cirkuskonst, byggnadskonst och formgivning/illustration/medier. Om man jämför resultaten i Sydkustens undersökning med den här mindre omfattande utredningen ser man att utbudet inom de olika konstarterna i den förra till viss del motsvarar utbudet bland aktörer med högre funktionshindermedvetenhet i den här.

Majoriteten av de åtta (8) aktörer som fyllde kriterierna för en högre funktionshindermedvetenhet erbjuder verksamhet inom flera olika konstområden. Fyra (4) av dem erbjuder verksamhet inom bildkonst, tre (3) erbjuder verksamhet inom teater, två (2) erbjuder verksamhet inom cirkus och två (2) inom media och foto. Endast en (1) aktör med högre funktionshindermedvetenhet erbjuder verksamhet inom dans, en (1) inom seriekonst, en (1) inom design och en (1) inom ordkonst. Ingen av enkätens aktörer som fyller kriterierna för en högre funktionshindermedvetenhet erbjuder verksamhet inom musik, byggnadskonst eller litteratur. Här bör utelämnandet av musikskolor och bibliotek ur utredningen noteras och jag kommer därför inte att lägga någon större vikt vid brister inom utbudet av konstformerna musik och litteratur.

Konstformernas tillgänglighet för barn och unga med olika funktionsnedsättningar hos aktörer med högre funktionshindermedvetenhet

För barn och unga med nedsatt rörelseförmåga kan man på basen av enkätsvaren anta att samtliga konstformer förutom byggnadskonst kan finnas

tillgängliga. Ett kriterium för högre funktionshindermedvetenhet var att lokalerna är fysiskt tillgängliga och att det finns en tillgänglig toalett. Även erbjudande om att assistenter får delta gratis var ett kriterium för högre funktionshindermedvetenhet.

För barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning kan man på basen av enkätsvaren anta att konstformerna bildkonst och teater finns mest tillgängliga. Aktörer med högre funktionshindermedvetenhet som erbjuder de här konstformerna har uppgett att de använder sig av lättförståelig talat språk och lättläst svenska. De konstformer som kan finnas minst tillgängliga för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning är (enligt samma jämförelse) cirkus, dans, ordkonst och byggnadskonst.

Även för barn och unga med nedsatt hörsel kan man på basen av enkätsvaren anta att konstformerna bildkonst och teater finns mest tillgängliga. Aktörer med högre funktionshindermedvetenhet som erbjuder dessa konstformer har uppgett att de använder sig av hörselslinga, textning och tolkning till teckenspråk. De konstformer som kan finnas minst tillgängliga för barn och unga med nedsatt hörsel är (enligt samma jämförelse) dans, design, ordkonst och byggnadskonst.

Även för barn och unga med nedsatt syn kan man anta att konstformerna bildkonst, teater och design finns mest tillgängliga. Aktörer med högre funktionshindermedvetenhet som erbjuder dessa konstformer har uppgett att de använder sig av jämn och stark belysning samt syntolkning. De konstformer som kan finnas minst tillgängliga för barn och unga med nedsatt syn är (enligt samma jämförelse) media/foto, seriekonst, ordkonst, cirkus, dans och byggnadskonst.

LÄS MER:

Svenskspråkig barnkultur i huvudstadsregionen (Sydkustens landskapsförbund, 2012):

<http://sydkusten.fi/Site/Data/148/Files/Slutlig%20rapport%20webb.pdf>

De kommunala kulturtjänsternas funktionshindermedvetenhet

Enligt lagen har kommunerna skyldighet att främja, stöda och arrangera kulturverksamhet för sina invånare. Till uppgiften hör också att se till att kommuninvånarna har möjlighet att ta del av grundläggande konstundervisning och fritidsverksamhet inom alla konstområden. En del av den här verksamheten berörs av de lagar som den nya regeringen nu upphäver och därmed gör i högre grad frivillig för kommunerna: bibliotek, kommunala museer, teatrar och orkestrar samt grundläggande konstundervisning.

Kommunernas kulturtjänster och integrerandet av dem i grundskolan är en viktig del av en hållbar utveckling av en svenskspråkig barnkultur i Finland och kulturtjänsternas särskilda vikt för barn och unga med funktionsnedsättning ur jämlikhetssynvinkel har redan nämnts här. Intervjuerna och enkätundersökningarna visar också att det råder enighet hos både offentliga och fria eller tredje sektorns kulturaktörer samt funktionshinderorganisationer om att det är de offentliga kulturaktörerna som bär det största ansvaret för att kulturen görs tillgänglig för den här gruppen. Målsättningarna att göra kulturen mera tillgänglig har som tidigare visats tydligt skrivits ut i politiska program som berör barn och unga. En annan fråga är om dessa målsättningar uppnås eller om de goda intentionerna förverkligas i praktiken.

En utredning om kommunernas kulturverksamhet

Undervisnings- och kulturministeriet publicerade 2011 en rapport om kommunernas kulturverksamhet (*Den kommunala kulturverksamhetens stöd- och utvecklingspolitik / Kuntien kulttuuritoiminnan tuki- ja kehittämiss politiikka*). I rapporten granskas stöd- och utvecklingspolitiken i kommunernas kulturverksamhet och åtgärdsförslag presenteras med syfte att stärka densamma.

Enligt rapporten är de kommunala kulturtjänsternas mest centrala uppgifter och verksamhetsområden inom det professionella konst och kulturområdet att upprätthålla konstinstitutioner, grundläggande konstundervisning och biblioteksverksamhet, stöda det fria fältet, modeller för "beställare-producent" och köptjänster. Därtill kommer stöd av och modeller för samarbete med företag inom kreativa branscher.

Kulturens tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning tas upp på två ställen i den femtio sidor långa rapporten. I samband med en diskussion om samarbetet mellan kulturtjänsterna och social- och hälsovårdssektorn konstaterar man att viss kulturverksamhet arrangeras inom dagverksamheten (päiväkeskus) för personer med funktionsnedsättning. Inom ramen för de fjorton sidor långa åtgärdsförslagen för kommunernas kulturtjänster nämner man personer med funktionsnedsättning i ett stycke. Man skriver att "Konst- och kulturinstitutionerna ska skaffa hjälpmedel med vilka personer med nedsatta sinnen (aistivammaiset) kan ta del av verksamheten. Också för andra specialgrupper, som t.ex. personer med intellektuell funktionsnedsättning, ska man aktivt planera och marknadsföra produktioner samt föra tjänsterna till vårdanstalter och dagverksamheter."

På basen av rapportens mycket begränsade uppmärksamhet för tillgängligheten för kommuninvånare med funktionsnedsättning inom kommunernas kulturverksamhet utgår jag från att funktionshinderfrågan i kommunernas kulturtjänster inte har varit en central fråga i utvecklingsarbetet. Rapporten

speglar till viss del den låga funktionshindermedvetenheten bland tjänstemännen med ansvar för svenskspråkig verksamhet inom de kommunala kulturtjänsterna i huvudstadsregionen. Funktionshinderfrågan är enligt min upplevelse inte någon prioriterad fråga inom de kommunala kulturtjänsterna.

LÄS MER:

Kuntien kulttuuritoiminnan tuki- ja kehittämispoliitikka, Undervisnings- och kulturministeriet, 2011
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/tr12.pdf>

Helsingfors

En representant för Helsingfors kultur- och biblioteksnämnd, den instans som står för stadens kulturpolitiska linjedragningar och besluter om understöd och stipendier till kulturaktörer i Helsingfors, berättar i en intervju att funktionshinderfrågan inte har kommit upp i nämnden under det senaste halvåret då hen har varit med i ledningen. Nämnden har inte heller samarbetat med Helsingfors Handikappråd under hösten 2015 och Helsingfors kulturcentral har inte någon egen representant i rådet 2015 – 2016. I Helsingfors handikappråds verksamhetsplan för 2015 nämns inte ordet kultur. I Helsingfors stads strategiprogram för 2013 – 2016 står det att kulturen ska vara tillgänglig för alla men bland de särskilda grupper som tas upp i strategin ingår inte personer med funktionsnedsättning.

En intervjuad tjänsteman på kulturcentralen menar att det finns en diskrepans mellan retorik och handling inom kommunen. På kommunal nivå finns så många pålagor, krav och strategier för verksamheten (gällande bl.a. jämställdhet, tillgänglighet, hållbar utveckling osv.) att det är svårt för personalen att få tiden att räcka till för att verkligen implementera dem alla i det praktiska arbetet.

Liksom hos den tidigare nämnda Taike saknas efterfrågan om uppgifter om tillgängligheten i ansökningsprocessen för bidrag från Helsingfors kulturcentral. Den tidigare nämnda representanten för kultur- och biblioteksnämnden menar ändå att ett sådant tillägg inte alls är omöjligt att göra och är dessutom betydligt snabbare att genomföra på kommunal än på statlig nivå. Hen efterlyser medborgaraktivitet och en aktiv kontakt med de ansvariga på kommunen för att påtala missförhållanden där sådana finns. Samtliga tre personer inom Helsingfors kulturcentral som intervjuats för utredningen efterlyser kontakt med sakkunniga personer som uppmärksammar frågan om kulturens tillgänglighet och de problem som finns kopplade till den.

LÄS MER

Helsingfors Handikappråd / Vammaisneuvosto
<http://www.hel.fi/hel2/sote/vammaisneuvosto/>

Annegårdens barnkulturcenter

Det tvåspråkiga barnkulturcentret Annegården i Helsingfors erbjuder framför allt kultur och konstpedagogisk verksamhet till Helsingfors grundskolor, men även fritidsverksamhet i form av konstklubbar. På basen av intervjuer och personlig erfarenhet anser jag att Annegården har en relativt hög mångfalds- och funktionshindermedvetenhet i ledningen, bland kulturproducenter och konstpedagoger. Man har genomfört en tillgänglighetskartläggning, utbildat den pedagogiska personalen och planerar en gemensam fortbildning i inkluderande konstpedagogik samt en gemensam "assistentbank" för konstpedagogerna tillsammans med Vanda och Esbo kulturtjänster. Det är oklart om assistentbanken även kommer att omfatta assistenter som kan jobba på svenska.

Trots den relativt höga funktionshindermedvetenheten brister även Annegården i tillgänglighet. Inom planeringen av det nya konstpedagogiska konceptet "Ilmiö-X" (tematiska kurshelheter som riktar sig till hela grundskolan) har tillgängligheten för barn med funktionsnedsättning inte fått något större fokus. Den kommunala nättjänsten Kultus.fi, genom vilken barnkulturaktörer marknadsför sina evenemang till skolorna kräver inte någon tillgänglighetsinformation vid anmälan av ett evenemang. Det behöver inte betyda att evenemangen som erbjuds via Kultus.fi inte är tillgängliga, men informationen om tillgängligheten har ingen självklar plats i tjänsten och uteblir därför som regel.

Annegården har samarbetat med funktionshinderorganisationer kring flera evenemang men har ingen långsiktig samarbetspart och samarbetar inte med funktionshinderorganisationer kring marknadsföring och information av sin verksamhet. Antalet svenskspråkiga barn som deltar i Annegårdens fritidsverksamhet är litet och antalet svenskspråkiga barn med funktionsnedsättning är närmast obefintligt. Kulturcentret uppger sig ha svårigheter med den svenskspråkiga informationen och kommunikationen. Annegården saknar en skriftlig strategi för verksamhetens tillgänglighet.

Esbo, Vanda och Grankulla

Inom Esbos, Vandas och Grankullas svenskspråkiga kulturtjänster uppmärksammar jag en relativt låg funktionshindermedvetenhet. I en intervju med en person inom ledningen för Esbos nya enhet Svenska bildningstjänster framgår att barn och unga med funktionsnedsättning inte har varit på agendan under hans tid i tjänsten. Inom ledningen för Grankullas kulturtjänster uppger

man att resurserna i huvudsak går till att upprätthålla gamla byggnader och betjäna befintliga kunder och att man därför inte får pengarna att räcka till för barn med specialbehov. I Vanda har omsättningen av personal som har hand om de svenskspråkiga kulturtjänsterna varit stor men vintern 2015 uppgav man att man inte har någon djupare insikt i funktionshinderfrågan på svenskt håll.

Varken Esbo, Vanda eller Grankulla har när utredningen görs en strategi för kulturverksamhetens tillgänglighet. Det finns dokument eller funktioner som lyfter funktionshinderperspektivet inom kommunen (t.ex. Vandas funktionshinderpolitiska program Wampo, Esteetön Espoo-programmet i Esbo och Äldre- och handikapprådet i Grankulla) men det saknas kunskap hos tjänstemännen för att implementera dem i kulturverksamheten. Gemensamt för de intervjuade tjänstemännen i Esbo, Grankulla och Vanda är att de efterfrågar mera samarbete med funktionshinderorganisationer för att få bättre kunskap om barn och unga med funktionsnedsättningar och deras behov gällande tillgänglighet till kultur.

Motsvarande brist på information om tillgänglighet i anslutning till de kulturevenemang som erbjuds skolor, som i Helsingfors Kultus.fi-tjänst, finns även i Esbo (Kultur- och motionsstigen KULPS!) och i Vanda (Planen för kulturföstran och Kulturkarusellen). I Grankulla uppger den intervjuade att samarbetet mellan kulturtjänster och den svenskspråkiga grundskolan är litet. Under våren 2016 kommer Grankulla stad att utarbeta och ta i bruk en ny fritidsstrategi och har då blivit ombedd av Åldrings- och handikapprådet att inkludera tillgänglighetsaspekten för personer med funktionsnedsättning.

LÄS MER:

Helsingfors kulturcentral

<http://www.hel.fi/www/kulke/sv>

Annegårdens kulturcenter

<http://www.annantalo.fi/sv/hemsida>

Kultus-tjänsten

www.kultus.fi

Esbo kultur

http://www.esbo.fi/sv-fi/Kultur_och_idrott/Kultur

Esbo kulturutbud för daghem och skolor, inklusive KULPS!-utbudet, våren 2016

http://www.espoo.fi/materiaalit/kulttuuri_ja_liikunta/verkkolehti/kulttuuri-paivahoito-kevat16/

http://www.espoo.fi/materiaalit/kulttuuri_ja_liikunta/verkkolehti/kulttuuri-alakoulu-kevat16/

http://www.espoo.fi/materiaalit/kulttuuri_ja_liikunta/verkkolehti/kulttuuri-ylakoulu-kevat16/

Vanda stad, kultur för barn och unga
http://www.vanda.fi/fritid/kultur/barn_och_unga

Vandas plan för kulturförskolan inom förskola och grundläggande utbildning
<http://www.edu.vantaa.fi/wp/wp-content/uploads/2011/08/kops-ruotsi-netti1.pdf>

Kulturkarusellen. Kultur för barn och unga i Vanda, våren 2016
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/121841_Kulturkarusellen_varen_2016.pdf

Luckan i Helsingfors

Föreningen Luckan r.f., dvs. Luckan i Helsingfors, grundades år 2000 av Föreningen Konstsamfundet, Samfundet Folkhälsan, Svenska studieförbundet, Sydkustens Landskapsförbund och Understödsföreningen för Svenska Kulturfonden. Föreningen finansieras av EU, staten, kommunerna och privata finansiärer.

Enligt verksamhetsplanen för 2016 är Luckans syfte att främja svenskspråkig samhällelig och kulturell verksamhet i huvudstadsregionen. Vidare samlar och sprider föreningen information om kulturella och sociala tjänster och aktiviteter, för att öka deras tillgänglighet för en bred allmänhet och grupper med särskilda behov. I verksamhetsplanen står att Luckan är ett informations-, invånar- och kulturcentrum samt en samarbets-, sakkunnighets-, projekt- och intresseorganisation som riktar sig till alla. De intervjuade i Luckans personal understryker strävan efter en "lågtröskelprincip" och en vilja att erbjuda någonting för alla.

Luckans kulturverksamhet

Luckans kulturverksamhets strävan är enligt verksamhetsplanen att synliggöra den finlandssvenska kulturen och samtidigt presentera den på ett lättillgängligt sätt i huvudstadsregionen, på andra platser i Svenskfinland och internationellt. Detta genom att introducera ett stort och varierat utbud av kultur för svensk- och finskspråkig publik, för flerspråkiga liksom för övriga intresserade.

Vuxenkulturen består bl.a. av utställningar, författar- och bokpresentationer, musikaftnar, föreläsningsserier och diskussions- och debattprogram. Inom Luckans kulturverksamhet jobbade 2015 tre personer varav en huvudsakligen med barnkultur.

I intervjuerna med Luckans personal framgår att de innehållsmässiga och konstnärliga målsättningarna för Luckans kulturverksamhet är oklara. Varken

vuxenkulturen eller barnkulturen har någon mer specifik linje än en strävan att omfamna alla konstgenrer. Verksamheterna saknar också fungerande utvärderingsmodeller. I praktiken betyder det att man inte vet exakt vad man vill uppnå med kulturverksamheten, vem man når och vilken kvalitet verksamheten håller.

Verksamhetens bredd gör Luckan till en mångsidig aktör med kunnande inom flera områden och möjligheter till fruktbara samarbeten mellan verksamhetens olika områden. En stor kompetens finns inom finansiering, projektledning, koordinering och information. Samtidigt kan bredden ha en splittrande effekt som försvårar fördjupning, fokusering på kvalitet och lyhördhet i samarbeten.

Engagemanget för barn med specialbehov är stort bland Luckans personal. Mångfalds- och funktionshindermedvetenheten varierar däremot mycket och den är inte något som genomsyrar hela verksamheten och organisationen. Personalen upplever att det skulle finnas utrymme för att utveckla samarbetet mellan de olika verksamheterna inom Luckan och mellan Luckan i Helsingfors och landets övriga Luckor.

Kultursamarbeten

Luckan är med i den svenskspråkiga kultursamarbetsgruppen i huvudstadsregionen som inkluderar huvudstadsregionens kommunala kulturproducenter, arbetarinstitutet och bibliotek med svenskspråkig verksamhet. Kultursamarbetsgruppen har på senaste tid haft fokus på samarbete kring barnkultur.

De elva Luckorna runt om i Svenskfinland har en gemensam barnkulturgrupp och arrangerar en gemensam turné per år. Luckans barnkultur har också spridit bl.a. koncepten för kreativa verkstäder och familjelördagar till andra Luckor. Inom vuxenkulturen är samarbetet med de övriga Luckorna än så länge litet.

Luckan i Helsingfors är tillsammans med landets övriga Luckor medlem i det nationella nätverket för barnkulturcenter inom vilket ett svenskt nätverk utgörs av Luckorna, Annegården och BARK i Österbotten.

Luckans barnkultur är även delaktig i ett nytt nordiskt samarbete kring ett streamingprojekt.

Information

Luckan har en bred informationsverksamhet inom kulturen. Informationen gäller både egen produktion, samproduktion och andras produktioner.

De två digitala tjänsterna Kulturforum.fi och Kulturpost.fi ger information till kulturaktörer respektive publik, deltagare och besökare samt press och media.

Fyrk.fi-webbtjänsten presenterar stipendier och understöd som delas ut av fonder och stiftelser, statliga och nordiska instanser samt EU-finansiering. Tjänsten riktar sig till enskilda personer, föreningar och samfund, läroanstalter och kulturinstitutioner.

På hemsidan LillaLuckan.fi informerar och bloggar Luckan sedan 2015 om barnkulturevenemangen. Till barnkulturen riktas även mycket frågor om information, samarbetsparter, aktörer, ansökningar och utrymmen som berör barnkultur.

LillaLuckans tillgänglighetsinformation finns på hemsidan men i övrigt informerar Luckan inte systematiskt om varken kulturaktiviteternas eller den övriga verksamhetens tillgänglighet.

Luckans barnkultur

Luckans kulturverksamhet inleddes småskaligt i början av 2000-talet och utvidgades till att omfatta även barnkultur under 2007. År 2016 har Luckans barnkulturverksamhet en budget på över 280 000 euro.

Luckans barnkulturproduktion förverkligas i huvudsak sedan 2014 i lokalen LillaLuckan. LillaLuckan beskrivs i verksamhetsplanen för 2016 som "ett rum för svensk barnkultur i centrum av Helsingfors." LillaLuckan riktar sig till barn, unga, barnfamiljer, pedagoger och assistenter inom dagvården och skolväsendet.

På LillaLuckan ordnas bl.a. veckovisa kreativa verkstäder, färgbad, teater- och musikföreläsningar i samarbete med professionella aktörer, visningar av nordisk film och filmsamtal i samarbete med Finlandssvenska filmcentret, utställningar och "familjelördagar" med varierande program.

För vuxna (pedagoger, föräldrar och andra intresserade) ordnas fortbildningar och föreläsningar inom bl.a. kulturpedagogik på LillaLuckan.

Särskild kulturverksamhet för barn med specialbehov

Luckans barnkultur har länge haft ett intresse för att nå ut till barn och unga med funktionsnedsättning. Genom åren har Luckan samarbetat med bl.a. specialdaghem och -skolor inom ramen för flera olika projekt inom området med mer eller mindre stark konstnärlig anknytning.

2012 – 2015 genomförde Luckan i samarbete med Unga Teatern, Svenska Teatern, Vasa stadsteater och Unga scenkompaniet projektet Signal som

finansierades av Stiftelsen Leo, Mary och Mary-Ann Hackman. Projektet riktade sig till barn och unga med nedsatt hörsel och syn.

År 2012 inleddes det statsfinansierade samarbetsprojektet Kulturbryggan, som fortgår även under 2016. Projektet erbjuder specialgrundskolor besök och upplevelser på statliga och kommunala kulturhus och museer.

Inom ramen för LillaLuckans veckovisa kreativa verkstäder som erbjuds daghem och skolor finns särskilda verkstäder (Crossover-verkstäder) för grupper med barn med funktionsnedsättning.

2011 inleddes arbetet med den årliga tillgängliga barnfesten på Annegårdens kulturcenter och arbetsgruppen Barnkultur för alla barn grundades med Luckan som koordinator. I arbetsgruppen som planerar barnfesten ingår ett tjugotal kulturaktörer och funktionshinderorganisationer och över 800 barn och föräldrar har deltagit i tillställningen de senaste åren. Trots evenemangets popularitet har antalet barn med funktionsnedsättning varit lågt och samarbetet inom gruppen har inte alltid fungerat på önskat sätt. I intervjuer framkommer att samarbetet i sig upplevts som positivt men att arbetet har varit tidskrävande, ineffektivt och haft en oklar ansvarsfördelning.

Åtgärdsförslag i form av samarbeten

Syftet med projekt Tillgänglig kulturs utredning har varit att samla ihop kunskap som kan behövas för att arbeta vidare för en mer funktionshindermedveten och tillgänglig barnkultur inom Luckan samt för Luckans möjlighet att stöda tillgängligheten på barnkulturfältet i stort. Nedan lyfter jag fram tre brister som utredningen har uppmärksammat för att sedan presentera åtgärdsförslag relaterade till dem. Förhoppningen är att större och mindre, offentliga och fria eller tredje sektorns kulturaktörer, tillsammans med funktionshinderorganisationerna kan ta sig an de här bristerna. Den offentliga sektorn bär ett stort ansvar men tillgängligheten är en fråga som berör alla som jobbar med kultur. För att skapa förändring, sprida funktionshindermedvetenhet och öka tillgängligheten behövs samarbeten.

Brist 1: Låg funktionshindermedvetenhet och dålig kunskap om tillgänglighet hos barnkulturaktörer

Åtgärdsförslag:

Utbildningar i funktionshindermedvetenhet (s.k. "Disability Awareness Training")

Utbildningarna i funktionshindermedvetenhet kan fokusera på bl.a. värdediskussioner och arbetssätt, strategier, kunskap om funktionshinder, tillgänglig kommunikation och information, finansieringsmöjligheter och samarbeten, tillgänglighet ur ett konstnärligt perspektiv, tekniska tillgänglighetslösningar, social tillgänglighet, lättläst osv. I samband med utbildningstillfällena ges deltagarna möjlighet till möten och diskussioner med funktionshinderorganisationer och andra kulturaktörer.

Arrangör:

Luckan (koordination, utrymme, kommunikation)

Samarbetsparter:

- funktionshinderorganisationer
- Kultur för alla
- målgrupperna för utbildningarna

Målgrupper:

- Fria och tredje sektorns barnkulturaktörer
- Finansiärer
- Kommunala kulturtjänsternas tjänstemän och kulturproducenter

Åtgärdsförslag:

Funktionshinderkonsulter för kulturfältet

Funktionshinderkonsulterna är en grupp personer med olika funktionsnedsättningar och erfarenheter som kulturinstitutioner och kulturaktörer kan få besök av för att få handledning och praktiska råd om den egna verksamhetens tillgänglighet. Funktionshinderkonsulterna får ersättning för sitt konsultarbete.

Arrangör:

Luckan (koordination, kommunikation, information, utrymme)

Samarbetsparter

- konstinstitutioner
- funktionshinderorganisationer
- aktörer med erfarenhet av liknande verksamhet

I Göteborg har ett framgångsrikt konsultprojekt vid namn FunkTek-pilot genomförts av Göteborgs stadsmuseum i samarbete med funktionshinderorganisationer (www.funktek.se). Liknande konsultverksamhet finns på finska hos företaget Kynnyskonsultit (www.kynnyskonsultit.fi) och delvis även hos Koulutetut kokemusasantuntijat (www.kokemusasantuntija.fi) som får sina första utbildade svenskspråkiga erfarenhetsexperter våren 2016. Steg för steg r.f. (www.stegforsteg.fi) har utbildat erfarenhetsexperter med intellektuell funktionsnedsättning.

Brist 2. Otillräcklig information om barnkulturens tillgänglighet

Åtgärdsförslag:

Luckan som informationskanal för tillgänglig kultur

Luckan utvecklar informationen och insamlingen av informationen om de egna kulturproduktionerna, samproduktionerna och de produktioner som marknadsförs genom Luckan till att alltid innefatta information om evenemangens tillgänglighet. Luckan utvecklar sina hemsidor så att informationen om lokalernas, evenemangens och de olika verksamheternas tillgänglighet är synlig och så att tillgänglighetssymboler kan användas.

Luckan utvecklar kommunikationen med funktionshinderorganisationer så att Luckans information om tillgängliga evenemang når ut till de publik- och deltagargrupper som kan tänkas ha mest nytta av tillgängligheten.

Luckan sprider utvecklandet av information om verksamhetens och samarbetsparternas tillgänglighet till landets övriga Luckor.

Arrangör:

Luckan (information, kommunikation)

Samarbetsparter:

- kulturaktörer som använder Luckan som informationskanal
- kulturaktörer som samarbetar med Luckan
- övriga Luckor
- Kultur för alla

Kultur för alla producerar och publicerar guider och checklistor för en tillgänglig information och kommunikation.

På finska finns exempelvis

- Entä saavutettavuus? Ohje kulttuurikohteen saavutettavuudesta viestimiseen
http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_oppaat/Enta_saavutettavuus_Ohje_kulttuurikohteen_saavutettavuudesta_viestimiseen.pdf
- Viestintää kaikille. Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille
http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_oppaat/Viestintaa_kaikille_Saavutettavan_viestinnan_opas_kulttuuritoimijoille.pdf

Och på svenska bl.a.

- Vem är normal? Normkritik och webbpublicering
http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/guider/Vem-ar-normal_uppslag.pdf
- Produktion av information på teckenspråk
http://visualaccess.fi/wp-content/uploads/2015/10/Broschyr_produktion_av_information_pa_teckensprak.pdf
- Symbolbanken
<http://www.kulttuuriakaikille.fi/se.php?k=13168>

Åtgärdsförslag:

Prova på-dag för tillgänglig konstnärlig fritidsverksamhet

En årlig prova på-dag för barn och unga, där olika kulturaktörer och konstskolor presenterar fritidsverksamhet som är tillgänglig för personer med

funktionsnedsättning. Informationen om prova på-dagen sprids bl.a. genom funktionshinderorganisationer, specialskolor och föräldranätverk.

Arrangör:

Luckan (koordination, utrymme, kommunikation, information)

Samarbetsparter:

- Konst- och kulturinstitutioner
- Kulturaktörer
- Funktionshinderorganisationer
- Konstskolor

För närvarande pågår projektet SATA som koordineras av Elina Helén vid Tammerfors kulturtjänster. Projektet kartlägger bl.a. den grundläggande konstundervisningens tillgänglighet. Läs mer om SATA-projektet:

http://www.artsedu.fi/easydata/customers/tpo/files/esite_lausunnot_ym/liite_2_saavutettava_lastenkulttuuri_ja_taiteen_perusopetus_sata-hanke.pdf

Brist 3. Otilräckliga resurser för att utveckla tillgängligheten

Åtgärdsförslag:

Seminarium om resurser och samarbeten för en ökad tillgänglighet

På seminariet, som riktar sig till aktörer på kulturfältet och funktionshinderområdet, diskuteras de reella resursbehoven för en ökad tillgänglighet och olika tillgänglighetslösningar. Möjligheten till samarbeten mellan kulturaktörer och funktionshinderorganisationer diskuteras, liksom finansieringsmöjligheter för dessa. Finansiärer från kulturområdet och finansiärer från funktionshinderområdet presenterar bidragsmöjligheter. Goda exempel på samarbeten och finansiering över gränsen mellan det konstnärliga och det sociala området presenteras. Särskild vikt läggs vid att dokumentera och sprida den kunskap som genereras under seminariet.

Arrangör:

Luckan (koordination, utrymme, kommunikation, information, dokumentation)

Samarbetsparter:

- Kultur för alla
- Experter på tillgänglighetslösningar och hjälpmedel
- Kulturaktörer med erfarenhet av tillgänglighetsarbete och dess finansiering
- Finansiärer

Åtgärdsförslag:

Intressebevakning för tillgänglighet på kulturfältet

I samband med förverkligandet av övriga åtgärdsförslag och i anslutning till sina redan etablerade kultursamarbeten utreder Luckan möjligheten till intressebevakning för tillgänglighet med fokus på beslutsfattare och finansiärer på kulturområdet. Intressebevakningen ger tillgänglighetsfrågan synlighet, uppmuntrar till offentlig diskussion, påtalar brister och erbjuder förbättringsförslag.

Arrangör: Luckan (koordination, kommunikation, utrymme)

Samarbetsparter:

- funktionshinderorganisationernas intressebevakning
- funktionshinderkonsulterna
- engagerade kulturaktörer och kulturnätverk
- Kultur för alla

Åtgärdsförslag:

Tillgänglighet lyfts fram i webbtjänsten Fyrk.fi

Webbtjänsten Fyrk.fi utvecklas så att finansiärens uppgifter om finansiering av tillgänglighet och tillgänglighetslösningar görs synlig i beskrivningen av bidraget. Tillgänglighet görs till en sökkategori för användaren.

Arrangör:

Luckan (information, uppdatering)

Samarbetsparter:

- Finansiärer

Åtgärdsförslag för Luckan i Helsingfors

Luckan i Helsingfors har ett stort intresse för barn och unga med funktionsnedsättning. Hos den operativa personalen inom kulturavdelningen lyser ett engagemang och en stark vilja att driva frågor med både konstnärligt och ideellt motiv. I ett sådant engagemang ligger goda förutsättningar för en verksamhet som är tillgänglig.

Åtgärdsförslagen för Luckan höjer Luckans funktionshindermedvetenhet och gynnar möjligheten för Luckan att framgångsrikt genomföra de åtgärdsförslag i form av samarbeten som presenterats ovan.

Åtgärdsförslag för kulturverksamheten inom Luckan i Helsingfors

1. Tillgänglighetsstrategi

Luckan genomför en tillgänglighetskartläggning och skapar en skriftlig strategi, inklusive ansvarspersoner och tidtabeller, för hela organisationens, verksamhetens och kommunikationens tillgänglighet.

2. Mångfaldsmedvetenhet

Luckan satsar på en ökad mångfalds- och funktionshindermedvetenhet inom hela organisationen. Man uppmärksammar mångfald i rekryteringen och ökar representationen av personer med funktionsnedsättning, framförallt inom kulturverksamheten.

3. Målsättningar

Luckan lägger upp tydliga linjedragningar och målsättningar för kulturverksamheten och de konstnärliga produktionerna.

4. Utvärdering

Luckan utarbetar publik- och deltagarutvärderingsrutiner samt självutvärderingsmodeller för kulturverksamheten.

5. Kunskapsöverföring

Luckan utarbetar modeller för överföring av funktionshindermedvetenhet och kunskap om tillgänglighet mellan de olika interna verksamheterna samt mellan Luckan i Helsingfors och landets övriga Luckor.

6. Påverkansarbete

Luckan idkar påverkansarbete i huvudstadsregionens kultursamarbetsgrupp och i sina kulturnätverk genom att lyfta fram,

diskutera och stöda utvecklandet av ökad tillgänglighet och bättre information om tillgängligheten hos andra aktörer.

7. **Barnkulturens tillgänglighet**

Luckan ökar tillgängligheten inom den egna barnkulturen och strävar efter genomgående inkluderande verksamhet. Framför allt görs verksamhet tillgänglig för barn och unga med nedsatt hörsel och nedsatt syn samt för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning.

I samarbete med andra kulturaktörer strävar Luckan efter att erbjuda verksamhet inom de konstformer som enligt utredningen för närvarande är minst tillgängliga på svenska för barn och unga med nedsatt hörsel, nedsatt syn och intellektuell funktionsnedsättning: dans, cirkus, ordkonst och byggnadskonst.

Luckan koordinerar en mini-turnéverksamhet för de barn som inte kan delta i barnfestdagen på Annegården på grund av den stökiga miljön. Några av programarrangörerna åker i anslutning till festen till t.ex. specialdaghem, specialskolor, juniorhem och sjukhus med sin festaktivitet.

Luckan utvecklar det inledda samarbetet kring att streama barnkulturevenemang för att göra kulturen tillgänglig för barn som inte kan ta sig till kulturaktörerna, t.ex. barn som ligger på sjukhus, är infektionskänsliga, är känsliga för stökiga miljöer osv.